

OSDORP 4 JAAR LATER
ONDERZOEK NAAR
MIDDEN-LANGE TERMIJN
EFFECTEN VAN EEN
VANDALISMEPROJECT

Amsterdam, 10-12-'86
B. van Dijk, N. Hilhorst
en P. van Soomeren
Bureau Criminaliteitspreventie

In opdracht van:
Gemeente Amsterdam, afdeling
Jeugdzaken en
Volksontwikkeling

Gefinancierd door:
Het Ministerie van Welzijn,
Volksgezondheid en Cultuur

INHOUDSOPGAVE

	PAGINA:
VOORWOORD	
INLEIDING	1-3
1. VERNIELINGEN IN OSDORP	4-6
2. OPZET VAN DE INTERVIEWS MET UITVOERDERS EN CONTACTPERSONEN	7-8
3. SECTOR ONDERWIJS	9-15
3.1 Inleiding	9
3.2 Anti-vandalisme projecten op scholen tijdens het actie-onderzoek	9
3.2.1 Inleiding	9
3.2.2 Reflectie	10
3.3 Voorzetting van oude experimenten	10
3.4 Nieuwe uitgevoerde maatregelen	11
3.5 Nieuwe ideeën (nog niet uitgevoerd)	12
3.6 Conclusies ten aanzien van anti-vandalisme projecten op scholen	13
3.7 Positieve sancties op niet-vernielen	14
4. SECTOR JONGERENWERK	16-22
4.1 Inleiding	16
4.2 Reflectie op experimenten tijdens het actie-onderzoek	16
4.3 Voortzetting van oude experimenten	18
4.4 Nieuwe uitgevoerde maatregelen	19
4.5 Nieuwe ideeën (nog niet uitgevoerd)	20
4.6 Activiteiten van een vertrekker	20
4.7 Conclusie	21
5. DE GEMEENTELIJKE DIENSTEN	23-35
5.1 Inleiding	23
5.2 Reflectie op experimenten tijdens het actie-onderzoek	23
5.2.1 Inzet van kaartcontroleurs tegen het vandalisme in het openbaar vervoer (G.V.B.)	23
5.2.2 Steviger lantaarnpalen (G.E.B.)	24
5.2.3 Leerlingen ontwerpen een nieuwe sluiting op lantaarnpalen (zie ook hoofdstuk 3), (G.E.B.)	24
5.2.4 Dienstenmarkt (D.O.W., G.V.B., G.E.B., Voorlichting)	25
5.2.5 Voorlichting op scholen (P.T.T., G.E.B., G.V.B.)	26
5.3 Voortzetting van oude experimenten	27
5.3.1 Registratie van vandalisme in het openbaar vervoer (G.V.B.)	27

5.3.2	Het verstevigen van objecten (G.V.B., G.E.B., D.O.W.)	27
5.3.3	Leerlingen ontwerpen nieuwe sluiting op lantaarnpalen	28
5.3.4	Dienstenmarkt	28
5.3.5	Voorlichting op scholen (P.T.T., G.E.B., G.V.B.)	28
5.4	Nieuw uitgevoerde maatregelen	29
5.4.1	Alternatieve straffen, te werk stellen in onderhoudswerkplaatsen (G.V.B.)	29
5.4.2	Goed onderhoud en het snel herstellen van schade (G.V.B., D.O.W., G.E.B.)	30
5.4.3	Adoptie van abries (G.V.B.)	30
5.4.4	'NON-STOP' blad op scholen verspreiden (G.V.B.)	30
5.4.5	Nieuwe dienstengroep met ondersteunende taken (G.V.B.)	31
5.4.6	Veranderde inrichting speelterreinen (D.O.W.)	32
5.4.7	Film over vandalisme (Buro Voorlichting)	32
5.3.8	Het aanbrengen of aanpassen van beplanting in het kader van schoolprojecten (D.O.W. Groenvoorzieningen)	33
5.5	Nieuwe ideeën (nog niet uitgevoerd)	33
5.5.1	Graffity tram (G.V.B.)	33
5.5.2	Gecoördineerde voorlichting op scholen (G.V.B., G.E.B., P.T.T.)	33
5.6	Conclusies	34
6.	POLITIE	36-40
6.1	Reflectie op experimenten tijdens het actie-onderzoek	36
6.2	Oude experimenten voortgezet	38
6.3	Nieuw uitgevoerde maatregelen	40
6.4	Nieuwe ideeën (nog niet uitgevoerd)	40
6.5	Conclusie	40
7.	DE STADSDEELRAAD EN DE BEWONER	41-43
7.1	Inleiding	41
7.2	Reflectie op oude experimenten	41
7.3	Voortzetting oude maatregelen	42
7.4	Nieuwe maatregelen	42
7.5	Nieuwe ideeën	43
7.6	Conclusies	43
8.	HET CENTRALE COORDINATIEPUNT	44-48
8.1	Inleiding	44
8.2	Reflectie op het actie-onderzoek	44
8.2.1	Problemen bij de voorbereiding van het actie-onderzoek	44
8.2.2	De lessen van het actie-onderzoek	44

8.3	Voortzetting Osdorp experimenten	45
8.4	Nieuwe maatregelen	46
8.4.1	Nieuwe activiteiten in het kader van de wijkacties	46
8.4.2	Activiteiten op gemeentelijk niveau	46
8.5	Nieuwe ideeën/nog weinig uitgeprobeerde maatregelen	47
8.5.1	Semi-formeel toezicht	47
8.5.2	Anti-vandalisme projecten in Voortgezet Onderwijs	47
8.5.3	Adoptiemaatregelen	47
8.6	Conclusies	47
9.	CONCLUSIES VAN DE INTERVIEWS MET UITVOERENDEN EN CONTACTPERSONEN	49-52
9.1	Spreidingseffecten	49
9.2	Residu effecten in Osdorp	51
10	DE ONDERZOEKSOPZET VAN DE ENQUETE ONDER JONGEREN	53-56
11	DE RESULTATEN VAN DE ENQUETES	57-71
11.1	Algemeen	57
11.2	Het toetsen der hypothesen	59
12	CONCLUSIES ENQUETE ONDER JONGEREN	72-73
13	SLOTCONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	74-78
	BIJLAGEN	
A	Samenstelling begeleidingscommissie	
B	Vragenlijst voor interviews met contactpersonen en uitvoerders	
C	Vragenlijst voor enquête onder jongeren	

VOORWOORD

In 1981 besloot het Amsterdamse College van Burgemeester en Wethouders -op voorstel van de toenmalige wethouder van Onderwijs en Jeugdzaken Van der Wall- de problemen rond de vernielingen in de stad meer gericht te gaan aanpakken. Dat zou moeten gebeuren op grond van een zogenaamd 'actie-onderzoek jeugdvandalisme' (1981-1983), waarvoor ondergetekende destijds door de gemeente werd aangetrokken.

Een belangrijk onderdeel van dat actie-onderzoek betrof het opzetten en uittesten van een pakket anti-vandalisme maatregelen. Een half jaar nadat deze maatregelen in één Amsterdamse wijk van start waren gegaan, werd -onder meer aan de hand van een registratie van duizenden vernielingen- nagegaan of er enige verandering in het aantal vernielingen zou optreden. Het vandalisme bleek aan alle gemeentelijk objecten in de betrokken wijk duidelijk te zijn gedaald, gemiddeld met 20%. Onderzoek onder 'potentiële daders' gaf nog een sterkere daling te zien.

Voor het eerst was aangetoond dat vandalisme-preventie vruchten kan afwerpen. De in Amsterdam gevolgde aanpak voor maatregelen werd door diverse gemeenten nagevolgd, landelijk aanbevolen en door sommige gemeenten zelfs vrijwel gekopieerd.

Toch kropen geleidelijk aan -zeker in het kritische Amsterdam- de twijfels weer naar boven. Hoelang heeft de daling van het vandalisme stand kunnen houden? Hoe hebben de mensen die destijds maatregelen hebben ontwikkeld, deze ervaringen in hun latere werk toegepast? Is bij de betrokken jongeren nog iets van de intensieve voorlichtingscampagne blijven hangen? Ook het Ministerie van WVC toonde zich geïnteresseerd in de beantwoording van deze vragen en bleek bereid een (vervolg-)onderzoek van de gemeente Amsterdam hiernaar te financieren. Dit vervolg-onderzoek is uitgevoerd door het Bureau Criminaliteitspreventie. De oprichters van dit bureau -Bram van Dijk en Paul van Soomeren- stonden destijds ook al aan de wieg van het actie-onderzoek. Het vervolg-onderzoek waarvan het rapport nu voor u ligt, heeft uiteindelijk een jaar in beslag genomen. De begeleidingscommissie wil daarbij nog een apart woord van lof uitspreken voor de volharding en onderzoeksvaardigheid van onderzoekster Nelleke Hilhorst. Mede daardoor konden de jongeren die vier jaar geleden aan schoolprojecten over vandalisme én aan het onderzoek hadden meegewerkt weer worden opgespoord en ondervraagd. Op dit materiaal kon zodoende een interessante analyse plaats vinden.

Vanaf deze plaats wil ik ook nog mijn dank uitspreken aan de leden van de begeleidingscommissie van het onderzoek (zie bijlage A). Zij wisten steeds vanuit hun eigen deskundigheid -soms betrokken, soms kritisch en nuchter, maar altijd opbouwend- de inhoud en het verloop van het onderzoek mede vorm te geven.

Ik verwacht dat dit onderzoek weer een belangrijk steentje zal bijdragen aan de preventie van 'veel voorkomende criminaliteit' in het algemeen en in het verlengde daarvan aan het 'veel voorkomend vandalisme' in het bijzonder.

Als die preventie slaagt zullen we in de toekomst in plaats van 'veel voorkomende' misschien weer van 'kleine criminaliteit' kunnen gaan spreken

Martin Walop

Voorzitter
begeleidingscommissie

INLEIDING

Vanaf 1981 tot en met 1983 heeft in de Amsterdamse wijk Osdorp een actie-onderzoek vandalisme plaats gevonden.

Dit actie-onderzoek bestond uit drie hoofdonderdelen:

- Onderzoek naar achtergronden van vandalisme en de mogelijkheden om bepaalde anti-vandalisme experimenten van de grond te krijgen.
- Het uitvoeren van een geïntegreerd pakket van anti-vandalisme experimenten. Het betrof ondermeer vandaliseprojecten op de meeste scholen, het opzetten van bepaalde vrije-tijdsvoorzieningen voor jongeren (onder andere een sleutelwerkplaats en een fietscrossbaan), een leefbaarheidsweek, een videoproject in een jongerencentrum, een speciale jongerendag en een aantal maatregelen die er op waren gericht de controle op het gedrag van jongeren te vergroten (onder andere speciale controle in bussen, meer surveillance op vandalisme gevoelige plekken door politie).
- Evaluatie van de uitgevoerde anti-vandalisme maatregelen. De evaluatie (Rapportage onderzoek jeugd vandalisme deel 5) wees onder meer uit dat de korte termijn effecten van een geïntegreerd pakket anti-vandalisme maatregelen zeer positief zijn geweest: kort na uitvoering van de maatregelen bleek het vandalisme in Osdorp met bijna 20% verminderd te zijn.

Vanuit beleidsoogpunt is het vanzelfsprekend ook relevant om te weten in hoeverre op midden-lange termijn (3 tot 5 jaar) nog positieve effecten van de maatregelen waarneembaar zijn, te meer daar momenteel ook in andere Amsterdamse buurten projecten volgens het Osdorp-model draaien.

Derhalve entameerde de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling van de gemeente Amsterdam begin 1986 een onderzoek naar de midden-lange termijn effecten van de anti-vandalisme maatregelen die in 1982 in Osdorp zijn uitgevoerd.

Doelstellingen

Het onderzoek kent vier hoofdvragen:

1. Hoe heeft het aantal vernielingen zich na het actie-onderzoek tot heden ontwikkeld en in hoeverre kan deze ontwikkeling worden verklaard door midden-lange termijneffecten van de anti-vandalisme maatregelen.
2. Wat doen de instellingen en personen die bij de uitvoering van anti-vandalisme experimenten betrokken waren nu nog aan vandalisme-preventie? Populair gezegd: "Wat is er bij die instellingen en personen blijven hangen"?
3. Is er ook op midden-lange termijn sprake van een vandalisme-verminderende invloed op het gedrag van jongeren, die destijds aan de anti-vandalisme maatregelen zijn blootgesteld?

Daarbij zijn we in eerste instantie geïnteresseerd in verdere activiteiten die in Osdorp na het actie-onderzoek hebben plaatsgevonden. Daarnaast wordt echter ook gekeken naar hetgeen de betrokken instellingen en personen in andere delen van Amsterdam hebben ondernomen. We kunnen hier van de 'spreidings-effecten' van het actie-onderzoek spreken.

4. Is onder de bovenbedoelde instellingen en personen op dit moment behoefte om de activiteiten op het terrein van vandalisme-preventie verder uit te breiden c.q. opnieuw leven in te blazen? Zo ja, op welke wijze kan dat worden bevorderd?

Bij deze onderzoeksvragen passen twee kanttekeningen:

- De onderzoeksvragen 2 en 3 dienen mede om de uitkomst van onderzoeksvraag 1 te verklaren. Stel bijvoorbeeld dat sinds 1984 het aantal vernielingen in Osdorp is toegenomen dan kan vervolgens worden nagegaan of dat komt omdat de destijds bij de experimenten betrokken jongeren toch na verloop van tijd de vandalisedraad weer hebben opgepakt of dat een nieuwe generatie jongeren aan het werk is, die onbeïnvloed zijn omdat de meeste diensten en instellingen in Osdorp niets meer tegen vandalisme ondernemen. Ook is het natuurlijk mogelijk dat beide verklaringen juist zijn.
- De vierde doelstelling staat los van het onderzoek naar midden-lange termijn effecten, maar is natuurlijk interessant genoeg om 'en passant' mee te nemen. Zo kan bijvoorbeeld op basis van het onderzoek op enige zieltoegende anti-vandalisme activiteiten wat mond-op-mond beademing worden toegepast.

Methode van onderzoek

Om de vier onderzoeksvragen te beantwoorden zijn de volgende wegen bewandeld:

- Via de zogenaamde 'vernielregistratie' die sinds 1984 in Amsterdam wordt bijgehouden, is getracht de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden. Daarbij kan al worden aangekondigd dat de beschikbare gegevens slechts een vrij fragmentarisch beeld opleveren.
- De tweede en vierde onderzoeksvraag worden aangepakt door interviews met een aantal mensen (contactpersonen en uitvoerders) die destijds bij de uitvoering van de verschillende anti-vandalisme maatregelen betrokken zijn geweest. Het betreft ondermeer directeuren van scholen, functionarissen van gemeentelijke diensten, jongerenwerkers en een buurtbewoner. De interviews zijn voorjaar '86 afgenomen.
De informatie over huidige preventieve maatregelen die door de geïnterviewden is verschaft, heeft dan ook betrekking op de situatie zoals die maart 1986 was.
- Voor de beantwoording van de tweede onderzoeksvraag is een enquête onder 92 jongeren gehouden: 46 jongeren die destijds op een lagere school (in Osdorp) zaten waar een vandaliseproject plaatsvond en 46 qua leeftijd vergelijkbare jongeren, die niet in Osdorp op de lagere school zaten (een controlegroep). Deze enquête heeft najaar '86 plaatsgevonden.

Leeswijzer

De opbouw van dit onderzoeksrapport ziet er verder als volgt uit:

- In hoofdstuk 1 worden de vernielcijfers uit de doeken gedaan.
- In hoofdstuk 2 wordt de opzet van de interviews met de contactpersonen en uitvoerders uiteengezet.
- In de hoofdstukken 3 tot en met 8 komen de resultaten van deze interviews aan de orde. In elk van deze hoofdstukken treedt een bepaalde uitvoerende sector in het voetlicht; respectievelijk: onderwijs, jongerenwerk, gemeentelijke diensten, politie, de Stadsdeelraad Osdorp (+ actieve bewoner) en tenslotte het centrale coördinatiepunt van het actie-onderzoek.
- In hoofdstuk 9 worden de conclusies uit deze interviews op een rijtje gezet.
- De hoofdstukken 10 tot en met 12 hebben betrekking op de enquête onder jongeren. Eerst de opzet van de enquête, vervolgens de resultaten en tenslotte de belangrijkste conclusies op rij.
- Hoofdstuk 13 bevat de slotconclusies en aanbevelingen.

1. VERNIELINGEN IN OSDORP

De eerste doelstelling van dit onderzoek luidt:
Hoe heeft het aantal vernielingen zich sinds het actie-onderzoek tot heden ontwikkeld en in hoeverre kan deze ontwikkeling worden verklaard door midden-lange termijn effecten van de anti-vandalisme maatregelen?

Om te trachten het eerste deel van deze vraag te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van twee verschillende bronnen:

- De gegevens uit de vijfde rapportage van het actie-onderzoek jeugd vandalisme, die betrekking hebben op $\pm$ 10 maanden voor de start van het project ($\pm$ medio 1981 tot en met april 1982) en $\pm$ 10 maanden na de start van het project (mei 1982 tot en met eind 1982).
- De gegevens uit de vernielregistratie, die door de afdeling Bestuursinformatie van de gemeente Amsterdam worden bijgehouden. Het betreft hier gegevens over 1984, eerste kwartaal en laatste kwartaal; vanaf 1985 tot en met 1 juli 1986 zijn over alle kwartalen gegevens beschikbaar.

Aan deze gegevens zijn echter een aantal belangrijke problemen verbonden:

- In de eerste plaats is er sprake van een grote 'tijds kloof': cijfers over '83 en over de eerste drie kwartalen van 1984 ontbreken.
Het was -binnen het kader van dit onderzoek- onmogelijk om deze gaten te dichten.
- In de tweede plaats zijn sommige gegevens uit de vijfde rapportage niet goed vergelijkbaar met de gegevens van de vernielregistratie van Bestuursinformatie omdat in de loop van de jaren de wijze van registratie van vernielingen aan de openbare verlichting; deze gegevens laten we hier dan ook buiten beschouwing.
- In de derde plaats is de vernielregistratie van Bestuursinformatie voor Osdorp onvolledig: vernielingen aan het straatmeubilair dat door de Stadsdeelwerken wordt beheerd zijn pas vanaf het vierde kwartaal '85 beschikbaar.
- In de vierde plaats is het niet mogelijk om de gegevens voor wat betreft Osdorp te vergelijken met gegevens voor een controlegebied (bijvoorbeeld de rest van Amsterdam). Niet omdat deze gegevens ontbreken, maar omdat de laatste twee jaar in veel buurten iets tegen vandalisme is ondernomen, hetgeen de gegevens beïnvloed.

Deze problemen in aanmerking nemend kunnen slechts twee beperkte vergelijkingen in de tijd worden gemaakt.

In de eerste plaats zijn de gegevens over vernielingen aan de door Stadsdeelwerken beheerde objecten (het betreft hier verkeersborden, speelplaatsjes, banken, afvalbakken en strooimengselkisten) in tabel 1 op een rijtje gezet.

Tabel 1: Vernielingen in Osdorp aan straatmeubilair beheerd door Stadsdeelwerken

	Vernielingen absoluut	Maandgemiddelde over de betref- fende registratieperiode
Voor de start van anti- vandalisme maatregelen (7-'81 t/m 4-'82)	45	4,5
Direct na de start anti- vandalisme maatregelen (5-'82 t/m 1-'83)	15	2,1
4e kwartaal '85	69	23
1e kwartaal '86	25	8,3
2e kwartaal '86	57	19

Het lijkt er op dat er in de periode 1 oktober 1985 tot en met 30 juli 1986 veel meer straatmeubilair (beheerd door Stadsdeelwerken) is vernield dan in de periode direct na het onderzoek. Het is echter ook mogelijk dat de stijging verklaard wordt door dat de signalering (het schouwen) en het repareren van vernielingen de laatste jaren sneller gaat dan in de periode rond het actie-onderzoek. Destijds werden de betreffende objecten immers beheerd door twee centrale diensten (Dienst Openbare Werken en Stadsreiniging); tegenwoordig door Stadsdeelwerken, onderdeel van de Stadsdeelraad Osdorp. Een gedecentraliseerde dienst zit dicht bij het vuur en kan dus over het algemeen ook een actiever herstelbeleid voeren. In de tweede plaats beschikken we over gegevens over vernielde ruiten aan scholen; deze zijn weergegeven in tabel 2.

Tabel 2: Vernielingen in Osdorp aan schoolruiten van 9 openbare scholen

	Aantal vernielingen schoolruiten	Maandgemiddelde over de betreffende periode
Voor de start anti- vandalisme maatregelen (7-81 t/m 4-'82)	668	66.8
Direct na de start anti- vandalisme maatregelen (5-'82 t/m 4-'83)	531	44.25
1e kwartaal 1985	101	33.7
2e kwartaal 1985	146	48.7
3e kwartaal 1985	80	26.7
4e kwartaal 1985	95	31.7
1e kwartaal 1986	78	36
2e kwartaal 1986	115	38.3
Totaal 1e kwartaal 1985 T/m 2e kwartaal 1986	615	34.2

Uit deze tabel blijkt dat het aantal vernielde schoolruiten in Osdorp in de periode 1 januari 1985 tot en met 30 juni 1986 kleiner is dan in de periode direct na de start van de maatregelen het geval was. Er is sprake van een daling met 23%. Bij navraag bleek deze daling mede het gevolg te zijn van de volgende twee factoren:

- Bij de school waar (ten tijde van het actie-onderzoek) de meeste scholen sneuvelden, is later een hek om het schoolplein gezet.
- Een noodgebouw van een tweede lagere school is afgebroken.

Op basis van de gegevens over vernield straatmeubilair en vernielde schoolruiten is het dus buitengewoon moeilijk om aan te geven hoe het aantal vernielingen in Osdorp zich sinds het actie-onderzoek tot heden heeft ontwikkeld:

De twee indicatoren voor vandalisme wijzen in tegengestelde richting en bovendien zijn er in beide gevallen problemen aan de interpretatie van de gegevens verbonden. Eigenlijk kan er dus over de ontwikkeling van het vandalisme geen betrouwbare conclusie worden getrokken. De 'sterkste' van beide indicatoren is echter het aantal vernielde schoolruiten (het gaat hier immers om een groter aantal gevallen) en een heel voorzichtige uitspraak luidt dan ook dat het vandalisme in Osdorp vermoedelijk eerder nog wat verder afgenomen is dan toegenomen.

Als er sprake zou zijn van een daling kan die echter nog niet zonder meer worden toegeschreven aan midden-lange termijn effecten van de anti-vandalisme projecten; er kunnen immers ook andere factoren van invloed zijn op de ontwikkeling van het vandalisme. Een factor die volgens vele onderzoeken sterk samenhangt met de mate van vandalisme in een buurt is het aantal jongeren dat in die buurt woont.

Als we de demografische ontwikkelingen in beschouwing nemen dan blijkt dat het aantal jongeren (in de leeftijd van 10-19) vanaf 1 januari 1983 tot 1 januari 1986 gedaald is van 4773 naar 3704. Een daling van ruim 22%.

Als er dus een verdere daling van het vandalisme in Osdorp heeft plaatsgevonden, zal dat waarschijnlijk vooral door deze daling worden veroorzaakt en niet in de eerste plaats door midden-lange termijn effecten van de anti-vandalisme maatregelen. Anders gesteld: als er gecontroleerd wordt voor het aantal jongeren, lijkt het erop dat het aantal vernielingen in Osdorp zich gestabiliseerd heeft.

2. OPZET VAN DE INTERVIEWS MET UITVOERDERS EN CONTACTPERSONEN

Deze interviews hebben als eerste doel na te gaan in hoeverre het actie-onderzoek er toe geleid heeft dat de betreffende diensten en instellingen op (meer) structurele wijze aandacht zijn blijven geven aan vandalismpreventie.

Vanzelfsprekend gaat het er in de eerste plaats om te weten te komen wat deze diensten en instellingen na het actie-onderzoek nog in Osdorp hebben gedaan. Daarnaast is het interessant na te gaan of in het actie-onderzoek opgedane ervaringen niet elders in de stad ook zijn aangewend.

Het tweede doel van de interviews is een inventarisatie van de huidige behoeften van diensten en instellingen op het terrein van vandalismpreventie.

De selectie van de te interviewen personen

Bij de selectie van de te interviewen personen is als volgt te werk gegaan.

Allereerst is een lijst gemaakt van de mensen die destijds een wezenlijke bijdrage hebben aan de voorbereiding c.q. uitvoering van de verschillende anti-vandalisme maatregelen.

Vervolgens is getracht deze mensen te bereiken op de 'plek' waar ze destijds zaten.

Dan deden zich twee mogelijkheden voor:

1. De betreffende persoon zat nog op dezelfde plek (en had ook zijn vandalisme-preventie activiteiten niet aan iemand anders overgedragen). In dat geval werd met deze persoon een afspraak gemaakt.
2. De gezochte persoon was ergens anders gaan werken. In dat geval werd naar de opvolger gezocht en gevraagd of deze iets met vandalismpreventie te maken had (gehad). Zo ja*, dan werd met deze persoon een afspraak gemaakt.
Indien de opvolger geen ervaring met vandalismpreventie had, dan werd getracht de vertrekkende op te sporen om met deze persoon een afspraak voor een interview te maken.

Zo ontstond er dus een groep van geselecteerden met drie verschillende subgroepen: de nog aanwezigen, de opvolgers en de vertrekkers.

Het houden van de interviews

In totaal zijn er 25 personen geïnterviewd**:

- 13 nog aanwezigen
- 7 opvolgers
- 5 vertrekkers.

Een aantal van deze personen is alleen geïnterviewd; indien aan bepaalde experimenten meerdere geselecteerde personen hadden meegewerkt, werden er kleine interviewgroepjes geformeerd.

De enquêtrice nam een vrij uitgebreide vragenlijst (met voornamelijk) open vragen; hetgeen gemiddeld ruim een uur duurde.

*= Indien dit niet het geval was, werd naar de achterliggende redenen gevraagd.

**=Voorts is met 6 anderen een kort telefonisch onderhoud gevoerd. Het ging hier om personen die nauwelijks meer iets met vandalismpreventie te maken hadden in hun huidige functie.

De vragenlijst voor de 'nog-aanwezigen' vormde de basis-vragenlijst (zie bijlage 3), de vragenlijsten voor opvolgers en vertrekkers waren daarvan afgeleid. De verschillen tussen deze vragenlijsten waren dan ook vrij klein:

- De opvolgers en vertrekkers-lijsten hadden beide een extra blok vragen over (eventuele) problemen -in het kader van vandalismepreventie- die zich rond de opvolging voor deden.
- Aan vertrekkers werd gevraagd of en zo ja hoe zij de ervaringen van het actie-onderzoek in hun nieuwe functie gebruikt hadden.

De interviews vonden plaats in de maanden mei en juni 1986.

Presentatie van de resultaten

Bij de presentatie van de resultaten is een onderscheid naar zes verschillende sectoren waarbinnen destijds de vandalisme-experimenten tot ontwikkeling zijn gekomen:

- onderwijs
- jongerenwerk
- gemeentelijke diensten
- politie
- de stadsdeelraad Osdorp en een bewoner van Osdorp
- het centrale coördinatiepunt van het actie-onderzoek.

De resultaten van deze zes sectoren worden in afzonderlijke hoofdstukken (3 tot en met 8) weergegeven. Daarbij heeft elk hoofdstuk de volgende opbouw.:

- overzicht van de geïnterviewde personen
- reflectie op de destijds uitgevoerde experimenten
- voortzetting van de oude experimenten
- nieuwe maatregelen, die na het actie-onderzoek zijn uitgevoerd
- nieuwe ideeën, die nog niet in praktijk zijn gebracht
- conclusies.

In hoofdstuk 9 worden tenslotte een aantal overkoepelende conclusies getrokken.

3. SECTOR ONDERWIJS

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden van het actie-onderzoek in Osdorp (1982) die experimentsonderdelen besproken die direct betrekking hebben op de school.

In totaal hebben er acht van de dertien lagere scholen in Osdorp meegedaan aan het actie-onderzoek in Osdorp; van de acht toenmalige directeuren waren er drie vertrokken naar elders. De opvolgers gaven telefonisch te kennen niet of nauwelijks iets aan vandalismpreventie te doen, zij zijn dan ook verder niet geïnterviewd. Twee andere directeuren van het G.L.O. weigerden hun medewerking, omdat ze van mening waren dat al dat gepraat weinig zoden aan de dijk zet: "vandalisme voorkom je niet met woorden maar met daden".

Uiteindelijk zijn er dus drie directeuren van lagere scholen geïnterviewd.

Binnen het Voortgezet onderwijs zijn van twee van de drie destijds betrokken scholen de directeuren geïnterviewd. Voorts is een functionaris van het BOM (=Bureau Onderhoud Materialen) van de afdeling Onderwijs geïnterviewd. Hij was destijds contactpersoon.

In totaal zijn in de sector onderwijs dus zes toenmalige contactpersonen of/en uitvoerders geïnterviewd.

3.2 Anti-vandalisme projecten op scholen tijdens het actie-onderzoek

3.2.1 Inleiding

In het voorjaar van 1982 zijn op elf scholen in Osdorp anti-vandalisme projecten gehouden. De projecten vormden de basis van het actie-onderzoek, omdat via de school tieners en jongere kinderen het best te bereiken zijn.

De projecten waren per school verschillend. Op sommige scholen ging men uit van de 'directe benadering'. Daarbij werd de meeste nadruk gelegd op de negatieve gevolgen van vandalisme, bijvoorbeeld door kinderen uit te laten rekenen wat de kosten zijn van materiële schade of door in te gaan op immateriële gevolgen van vandalisme.

Op andere scholen werd gekozen voor de 'indirecte' of 'brede benadering'. Daarbij stond het negatieve van het vandalisme niet centraal, maar werd de nadruk gelegd op (positieve) aspecten van de buurt waarin men leeft. Beide benaderingen waren in feite gericht op de verhoging van de interne drempel om niet te vernielen. Ook hebben verschillende scholen aspecten van de directe en de indirecte benadering gecombineerd (de gemengde benadering). Op verzoek van de scholen zijn de projecten van 'buitenaf' ondersteund: zo werden er bijvoorbeeld lezingen gegeven door politie, PTT en Stadsreiniging. Andere instanties die bij de projecten betrokken zijn geweest waren onder meer: Dienst Openbare Werken, Advies en Begeleidingscentra voor het Onderwijs (A.B.C.) en Gemeentevervoerbedrijf*.

*=Voor meer informatie zie "Rapportage onderzoek jeugdvandalisme" deel 5, pagina 18 e.v.

De aanpak op de Gijsbrecht van Aemstel MTS, wijkt af van de aanpak op de overige scholen. Een groepje leerlingen van de MTS heeft in nauwe samenwerking met het energiebedrijf een vandalismebestendige sluiting ontworpen voor lantaarnpaaldeurtjes. Een ander project-onderdeel op de MTS was het vervaardigen van een speeltoestel 'door jongeren voor jongeren'. De jongeren die het maken kunnen er wat van leren. De jongeren (kinderen) uit de buurt krijgen iets nuttigs om te gebruiken. Een ander verschil van de MTS met de overige scholen is dat op de MTS slechts 18 jongeren intensief met het project zijn bezig geweest. Bij de overige scholen werden veel grotere aantallen leerlingen bij het project betrokken.

3.2.2 Reflectie

De geïnterviewde directeuren zijn van mening dat er zich geen echte problemen voordeden bij de voorbereiding en de uitvoering van de experimenten. Naar hun mening was alles goed voorbereid, zodat het soepel kon verlopen.

De grote hoeveelheid tijd die er voor de leerkrachten in de voorbereiding ging zitten naast de 'dagelijkse, lopende' werkzaamheden waren niet onoverkomelijk. Een directeur geeft als mogelijke reden aan dat vandalisme een probleem is dat iedereen aanspreekt en dat er zodoende geen sprake was van motivatieproblemen. Slechts één school (V.O.) had enige problemen met de inpassing van het project in de jaarplanning. Schoolse uren moeten, zeker in verband met eindexamens, verantwoord besteed worden.

De directeuren zijn het unaniem eens over het nut van deze experimenten. Twee van hen voegen hieraan toe dat herhaling of voortzetting noodzakelijk is voor een meer blijvend effect. Het is de directeuren duidelijker geworden wat er aan vandalisme gedaan kan worden. Genoemd wordt onder andere het jongeren bewust maken van de kosten en omvang van vernielingen.

3.3 Voortzetting van oude experimenten

Geen enkele school zet op dit moment de 'oude' experimenten voort. Als belangrijkste reden wordt tijdgebrek aangegeven. Vandalisme in projectvorm vraagt namelijk een lange voorbereidingstijd*. Bovendien zijn er andere projectonderwerpen die ook hun belangstelling hebben, zoals vrede, milieu, derde wereld.

Vier geïnterviewden stellen dat de contacten met de gemeentelijke diensten en jongerencentra na afloop van het experiment sterk zijn afgenomen. Vooral de samenwerking met de politie wordt meerdere malen als teleurstellend beschreven. Als scholen de politie bellen wanneer er problemen (bijvoorbeeld bekladding, vernielingen) op hun schoolplein zijn, komt de politie vaak niet of veel te laat. Als ze wel op tijd komen wordt hen vaak een te zacht optreden verweten.

*= We zien hier een opvallende tegenstrijdigheid: destijds vormde het beslag op de tijd geen belemmering, nu is het wel een belemmering om nogmaals een project uit te voeren. We komen hier in hoofdstuk 9 nog op terug.

Alleen de directeur van de Gijsbrecht van Aemstel MTS heeft nog steeds goede contacten met het energiebedrijf. Zijn contacten tijdens het experiment waren ook van een duidelijk andere aard dan die van de overige directeuren.

Uit de antwoorden van de leerkrachten blijkt dat de angst bestaat dat de overheid de verantwoordelijkheid voor de jeugd teveel op de scholen afschuift. Ze pleiten voor een meer gezamenlijke verantwoordelijkheid, namelijk gedragen door: ouders, schoolbuurt, politie, stadsdeelraad en gemeentelijke diensten.

3.4 Nieuwe uitgevoerde maatregelen

Kringgesprekken

Aan de hand van voornamelijk concrete gebeurtenissen worden kringgesprekken gevoerd met als thema vandalisme. Een voorbeeld van een actuele gebeurtenis is het sneuvelen van 8 ruiten tijdens een vakantieweek. Eén school (de Kraemerschool) zegt hierbij veel gebruik te maken van de vandalismekrant van het G.V.B. zie 5.4.4).

DOEL: Een bewustwordingsproces onder leerlingen op gang brengen.

EVALUATIE: Vermoedelijk vandalisme verminderende werking. Men probeert vandalisme binnen de aandacht van de leerlingen te houden, maar is er zich terdege van bewust dat het effect van af en toe een kringgesprek veel kleiner is dan het effect van een uitgebreid project.

Graffiti

Een aantal directeuren constateert dat de specifieke vorm van vandalisme aan verandering onderhevig is. In plaats van vernielingen hebben scholen nu meer last van bekladding. Om dit bekladden 'in goede banen te leiden', heeft een school een graffiti-experiment gestart. In het kader van dit experiment kunnen leerlingen (mooie) schilderijen op de schoolmuren aanbrengen.

DOEL:

- Aan leerlingen het verschil laten zien tussen 'mooie' en 'lelijke' graffiti. Men wil zich niet afzetten tegen een modeverschijnsel onder jongeren, maar een onderscheid aanbrengen.
- Minder bekladding. De ervaring leert dat de spuitbusoptanten een beroepscode kennen: over een reeds bestaande schildering mag niet gespoten worden.

EVALUATIE: Vermoedelijk vandalisme verminderende werking.

Contacten met buurtbewoners verbeteren (op twee scholen genoemd)

Door middel van spelletjesavonden worden bewoners naar school 'gelokt'.

DOEL:

- Buurt en school meer bij elkaar betrekken.
- Buurtbewoners krijgen een signalerende functie: bepaalde problemen (onder andere vandalisme) worden eerder gemeld.

EVALUATIE: Invloed onbekend.

Herinrichting speelplaats

- DOEL:
- Kinderen meer plezier laten beleven aan speelplaats.
 - Ontmoediging om balspelen te beoefenen om daarmee de kans op glasschade te verkleinen.

EVALUATIE: Vermoedelijk vandalisme verminderende werking.

Prikploeg rond de school laten gaan

DOEL: Bevorderen van een schone omgeving.

EVALUATIE: Invloed onbekend.

Stil alarm* (op twee scholen genoemd)

- DOEL:
- Inbraakpreventie en het voorkomen van vandalisme als 'bijproduct' van inbraak.

EVALUATIE: De algemene indruk bestaat dat op scholen waar alarminstallaties geplaatst zijn het vandalisme duidelijk afneemt.

Contacten met politie (praten met leerlingen)

DOEL: Leerlingen bewust maken van nadelige gevolgen van vandalisme.

EVALUATIE: Vermoedelijk vandalisme verminderende werking.

Alert reageren op vandalisme

Veel controle binnen en buiten het schoolgebouw. Het zo adequaat mogelijk straffen van betrapte leerlingen. Alleen het laten betalen van een vernielde ruit is niet voldoende. In de meeste gevallen dekt de verzekering van de ouders de onkosten en worden ze thuis niet berispt.

- DOEL:
- Confrontatie van leerlingen met de gevolgen van hun daad.
 - Voorkomen dat leerlingen vandalisme plegen.

EVALUATIE: Vermoedelijk vandalisme verminderende werking.

Problemen met nieuwe maatregelen

Bij de voorbereiding en uitvoering van de nieuwe maatregelen wordt in een aantal gevallen geldgebrek als probleem naar voren gebracht. Dit heeft echter niet geleid tot aanpassingen van deze maatregelen.

3.5 Nieuwe ideeën (nog niet uitgevoerd)

Op de vraag of er nog nieuwe ideeën op uitvoering lagen te wachten hadden de directeuren geen uitgewerkte ideeën voorhanden. De meeste antwoorden zijn geformuleerd in vage termen, zoals:

- Maatregelen in de sfeer van toezicht (buurt) en preventie. Men verwacht dat een toegenomen sociale controle een vandalisme verminderende werking heeft.

*=Ook het BOM, afdeling onderwijs noemt dit als mogelijke maatregel voor vandalismebestrijding.

- Gezamenlijke verantwoordelijkheid van buurt, gemeentelijke diensten, stadsdeelraad, buurthuis. De verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de jeugd wordt naar de mening van een respondent teveel afgewenteld op de leerkrachten (indirect de overheid). Als men er gezamenlijk de schouders onder zet wordt er meer mogelijk.
- Schoonmaakactie in Osdorp, geïnitieerd door de stadsdeelraad. Een schone buurt nodig minder uit tot vandalisme.
- Om de 3 à 4 jaar is er sprake van een nieuwe generatie vandalen. Het beleid moet daarop afgestemd zijn. Wil voorlichting op school ook op langere termijn effecten afwerpen dan zal een project dus ook om de 3 à 4 jaar herhaald moeten worden. Overigens komt deze suggestie overeen met een van de conclusies uit de evaluatie van het actie-onderzoek ('Rapportage onderzoek jeugdvandalisme', deel 5).

3.6 Conclusies ten aanzien van anti-vandalisme projecten op scholen

Concluderend kan gesteld worden dat na afloop van het project de scholen hoofdzakelijk incidenteel iets aan vandalismebestrijding zijn blijven doen. Een aantal van deze nieuwe maatregelen (onder andere de kringgesprekken, herinrichting speelplaats) zijn duidelijk geënt op de projecten die destijds zijn uitgevoerd en in die zin kan worden gesproken dat op sommige scholen ook op langere termijn de invloed van het actie-onderzoek merkbaar is.

De directeuren geven echter aan dat het effect van deze (nieuwe maatregelen veel minder is dan van een uitgebreid project zoals destijds gehouden is.

Een eventuele herhaling van het experiment in Osdorp achten alle geïnterviewden zeer nuttig, mits de stadsdeelraad de verantwoordelijkheid en de continuering op zich neemt.

Opmerkelijk is het verschil tussen het V.O. en het G.L.O. De tijdsdruk, leerplanning weegt bij het V.O. (nog) veel zwaarder dan bij het G.L.O. Als iemand met een plan komt is het V.O. wel bereid om mee te werken, maar zelf actief worden zien ze niet binnen hun mogelijkheden liggen.

Gezien het feit dat de oude maatregelen niet zijn voortgezet is het vrij logisch dat de contacten met de verschillende gemeentelijke diensten verwaterd zijn. Te meer daar er ook geen (coördinerende) instelling (meer) was, die er voor zorgde dat deze contacten (in het kader van een meer structurele aandacht voor vandalismepreventie) bleven bestaan.

3.7 Positieve sancties op niet-vernielen

Het voorstel tot positieve sancties op niet vernielen (afkomstig van de Osdorper Scholen Gemeenschap), was destijds (1982) door het B.O.M. van de afdeling onderwijs afgewezen en wel om twee redenen:

- Andere scholen kunnen 'jaloers' worden (op een positief gesanctioneerde school)
- Voor onderhoud gereserveerde gelden kunnen niet voor andere doelen (bijvoorbeeld voor positieve sancties) worden aangewend.

Uit het gesprek met een vertegenwoordiger van het B.O.M. komt naar voren dat deze afdeling zich nu aan het bezinnen is hoe de maatregel tóch uitgevoerd kan worden. De positieve sanctie houdt in dat er een beloning voor leerlingen of school kan volgen, indien de schade aan de school door vandalisme ten opzichte van de afgelopen jaren duidelijk afneemt. Alvorens met een experiment kan worden begonnen, moet een aantal zaken goed geregeld zijn.

- Criteria voor normaal/niet-normaal gebruik.
Het is vaak moeilijk vast te stellen wanneer er sprake is van slijtage en wanneer van vandalisme. Wel blijkt het in de meeste gevallen vooral ten aanzien van het interieur mogelijk om vast te stellen of reparaties noodzakelijk werden door oorzaken als onoplettendheid, onvoorzichtigheid vanuit de school of vandalisme. Uiteraard moeten uitwendig aan de school toegebrachte vernielingen (graffity, ruit- en dakschade en anderen) worden uitgesloten van positieve sancties aangezien de gebruikers hierop niet of nauwelijks invloed kunnen uitoefenen.
- De gebruiker heeft niet nadrukkelijk evenveel invloed op alle onderhoudskosten.
In een vooronderzoek heeft men getracht onderscheid te maken in het soort reparaties welke wel of niet voor positieve sancties in aanmerking zouden komen. Zo zal bijvoorbeeld de technische levensduur van een C.V.-ketel en misschien de radiatoren door de gebruiker niet of nauwelijks kunnen worden beïnvloed (bij normaal gebruik!?) Daarentegen kan de levensduur van radiatorventielen vermoedelijk wel door extreem veel ondoordacht 'gedraai' negatief beïnvloed worden.
- Verschil openbaar- en bijzonder onderwijs.
Als men een voorziening aanbrengt binnen openbaar onderwijs dan heeft het bijzonder onderwijs er ook recht op. Besparingen door een vermindering van het vandalisme bij openbare scholen mogen alleen uitbetaald worden in educatieve voorzieningen. De kosten lopen op omdat ook het bijzonder onderwijs recht heeft op die 'extra' voorziening.
- Het competitie-element tussen scholen onderling.
Tenslotte moet worden voorkomen dat deze maatregel leidt tot een soort concurrentiestrijd tussen scholen: wie sleept de grootste positieve sanctie in de wacht. De Gemeentelijke Inspectie heeft op deze gronden een door het BOM gelanceerd idee, de om positieve sancties toe te passen bij een lager energieverbruik, afgewezen.

Onlangs is besloten dat de afdeling onderwijs een bedrag ter beschikking stelt om op korte termijn te experimenteren op een aantal scholen met betrekking tot het tuinonderhoud. Afgesproken is dat de afdeling Onderwijs voor 1986 een bedrag beschikbaar zal stellen ten behoeve van experimenten op een aantal scholen. Men verwacht een positief effect van een goed aangelegde en evenzo onderhouden 'schooltuin' op de schoolpopulatie en de omgeving. Hiernaast blijft het onderzoek naar de mogelijkheden van positieve sancties op andere terreinen onder voortdurende aandacht staan.

Conclusie

Destijds vormde het niet doorgaan van het positieve sanctie experiment een flinke domper op de motivatie van de leiding van de Osdorper Scholen Gemeenschap om activiteiten in het kader van het actie-onderzoek te ontwikkelen.

Ruim vier jaar later is men er nog steeds niet in geslaagd de belemmeringen voor een positief sanctie experiment (geheel) uit de weg te ruimen.

De belangrijkste conclusie die uit deze gang van zaken getrokken kan worden, luidt als volgt:

Maatregelen die verregaande implicaties hebben op procedures of/en regels binnen het gemeentelijk apparaat kunnen aanleiding geven tot jarenlange processen.

Als er binnen buurtprojecten dergelijke maatregelen worden voorgesteld, dient de coördinator van het project de potentiële uitvoerder er direct van op de hoogte te stellen dat de betreffende maatregel waarschijnlijk niet tijdig (binnen de looptijd van het project) gerealiseerd kan worden. Dit voorkomt frustraties. Daarnaast is het natuurlijk wel zinvol (als de coördinator over een lange adem beschikt) te proberen om van toekomstige projecten de belemmerende procedures en regels in de gewenste richting bij te stellen.

4. SECTOR JONGERENWERK

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van de gesprekken over de maatregelen die betrekking hebben op het jongerenwerk.

Gesproken is met:

- Een consultant jongerenwerk die destijds deel uitmaakte van de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek.
- Eén der begeleidsters van het videoproject 'Kwak', was destijds studente die de begeleiding in het kader van haar studie deed. Zij is als 'vertrekker' bestempeld.
- De coördinator van buurthuis 'Jes'.
- Een jongerenwerker van 't Landje; een 'vertrekker' die destijds ook bij een BJC (=buurt/jongeren centrum) in Osdorp werkzaam was.

Voorts zijn twee functionarissen van het gemeentelijk Bureau Jeugd Zaken, die destijds als contactpersonen functioneerden, benaderd voor een interview. Zij vonden beiden dat ze na het project niet of nauwelijks meer iets met vandalismpreventie te maken hadden gehad en een interview leek hen dan ook zinvol.

4.2. Reflectie op experimenten tijdens het actie-onderzoek

Sleutelwerkplaats

In april 1982 is een sleutelclub opgericht waar tieners aan fietsen en bromfietsen kunnen sleutelen. De organisatie hiervan ligt in handen van buurthuis JES.

- DOEL:
- Door middel van deze activiteit zoveel mogelijk aansluiten bij de interesses van tieners. Wanneer tieners met gerichte en (ook in hun ogen) zinvolle activiteiten bezig zijn, kunnen deze activiteiten een vervanging voor vandalisme betekenen.
 - Tieners meer betrekken bij het buurthuis.
- PROBLEMEN:
- Men had moeite met het vinden van een goede begeleider. Op dit moment heeft men een zeer deskundige begeleider, naast zijn technische kennis weet hij ook goed met de jongens om te gaan.
 - Ten tweede vond men het moeilijk om een concrete invulling te geven aan het project. De vraag of men de jongens zelf moest laten sleutelen of onder deskundige begeleiding en de vraag hoe vaak de sleutelwerkplaats geopend zou moeten zijn hielden hen lange tijd bezig. Op dit moment is de sleutelwerkplaats 2 keer per week open en wordt er alleen gesleuteld onder deskundige begeleiding.
- EVALUATIE: Het experiment wordt zonder meer als zeer nuttig beschreven. Van de hele opzet hebben ze geleerd dat je behoorlijk streng met tieners om moet gaan en niet moet schuwen om de politie er bij te betrekken als het nodig is.

Afstemming van sluitingsperioden van de jongerencentra in de zomervakantie

- DOEL:** Vandalisme uit verveling tegen te gaan.
In de interviewfase van het actie-onderzoek werd door veel jongeren in de buurt kritiek geuit op het feit dat vooral in de zomer zo weinig te beleven viel in Osdorp en dat de jongerencentra vaak gesloten bleken.
- PROBLEMEN:** Buurtwerkers moesten over verschillende buurthuizen verdeeld worden. De werkers waren van mening dat ze al veel werkten, en vonden dat hier speciale krachten voor aangetrokken moesten worden.
- EVALUATIE:** Het resultaat was dat de buurthuizen en de jongerencentra in de zomer iets langer open waren dan voorheen en dat er sprake was van een wat betere afstemming. De betrokkenen vonden het een enigszins nuttig experiment.

Jongerendag ("Ostival")

- DOEL:** Vermindering van stigmatisering door volwassenen ten opzichte van jongeren en de integratie van verschillende groeperingen in de buurt. Met andere woorden aan volwassenen laten zien dat jongeren ook iets positiefs kunnen.
- PROBLEMEN:** - Samenwerking tussen de jongerenwerkers en de coördinator verliep slecht.
- Publiciteit te laat.
- Onvoldoende mankracht en deskundigen.
- Organisatorische problemen.
- Poging tot samenwerking met middenstand liep op niets uit.
- EVALUATIE:** - Op de dag zelf vielen de mussen van het dak van de warmte wat een geringe opkomst tot gevolg had. De kosten vielen erg hoog uit.
- De conclusie van de jongerenwerkers was: dit nooit meer. Op deze manier niet nuttig; het zou beter zijn om kleinschaliger activiteiten te organiseren bijvoorbeeld tijdens 'luilakken'.

4.2.4 Videoproject

Door jongeren van jongerencentrum Kwak is in samenwerking met een drietal doctoraalstudenten Sociale Pedagogiek van de Universiteit van Amsterdam een videofilm gemaakt, waarin de leefsituatie van de jongeren centraal staat. De jongeren hebben zelf het scenario in grote lijnen opgezet en de scènes uitgewerkt. Ook bedienden zij meestal zelf de apparatuur en speelden zij (uiteraard) in de film mee.

- DOEL:** - De betreffende jongeren een mogelijkheid geven zelf hun houding en ideeën ten opzichte van vandalisme naar voren te brengen.

- Het eindprodukt (de videoband) dient van een dusdanige kwaliteit te zijn dat zij vertoond kan worden aan andere groepen jongeren.
 - Inzicht te krijgen welke factoren bij jongeren van invloed zijn (geweest) op vernielgedrag en welke factoren hen er van weerhouden te vernielen.
- PROBLEMEN: - Het zwaartepunt van de betrokken jongeren lag veeleer bij zaken als werkloosheid, zwart werken, winkeldiefstal.
- Communicatieproblemen tussen jongerenwerkers en begeleiders.
 - In het begin kwamen de jongens de gemaakte afspraken niet na. Langzamerhand werd de film zo zeer hun eigen product dat dit geen problemen meer opleverde.
- EVALUATIE: - Aangezien het vandalisme bij de betrokken jongeren (tussen 18 en 25 jaar) niet aansloeg, is dit thema van de film meer gericht op problemen zoals werkloosheid, hasj-gebruik. De geïnterviewde videobegeleidster heeft dit onderdeel als zeer nuttig ervaren. Zo stelt ze onder andere dat veel gedrag van jongeren aan de buitenkant onbegrijpelijk is, maar als je een nauwere relatie aangaat blijkt hun gedrag een logisch gevolg van de situatie waarin ze zitten. Het gaat om een groep die afhankelijk is van instanties (uitkering etc.) en dus van anderen. De jongeren willen, haars inziens, hun kracht en macht laten zien. Verbaal zijn ze gedoemd om het onderspit te delven, dus zoeken ze een andere uitingsvorm. Dit vinden ze in de sportzaal en door het uitproberen van de geleerde technieken op straat. Een geheel ander positief effect: één van de jongens is nu werkzaam bij een commercieel videobedrijf.

4.3. Voortzetting van oude experimenten

Sleutelwerkplaats

Uit ervaring blijkt dat iets dergelijks niet binnen één jaar perfect draait; het heeft een lange aanloopfase nodig. Op dit moment loopt het prima, er komen steeds nieuwe jongens bij. De jongeren betalen elke keer als ze komen, het is hun club. Het gereedschap is echter eigendom van het buurthuis. Een doorslaggevend bezwaar van het in beheer geven van het gereedschap aan de jongens is het gevaar dat ze het als 'hun' gereedschap gaan beschouwen en het mee naar huis nemen. Men overweegt om ook iets dergelijks voor volwassenen op te starten: een sleutelwerkplaats voor auto's.

Afstemming sluitingsperioden

Een betere afstemming is nog steeds wenselijk. ER is meer overleg, maar het gaat uitermate langzaam. Tegen een flexibel arbeidscontract is intern veel verzet. De jongerenwerkers willen liever in één centrum werken.

Videoproject/Ostival

Deze beide projecten zijn niet voortgezet of herhaald: het Ostival was een flop en het videoproject was niet zozeer een project van het BJC Kwak maar vooral van de begeleid(st)ers van de universiteit.

4.4. Nieuwe uitgevoerde maatregelen

Buurtgerichte werkgelegenheid (kleinschalig) stimuleren

Het BJC Jes heeft een aantal activiteiten op poten gezet, die de kansen op werk voor jongeren kunnen vergroten:

- Werkgelegenheidsprojecten, zoals een drukkerij (1 jongen heeft vaste baan gekregen).
- In samenwerking met het opbouworgaan onderzoek verrichten naar de mogelijkheid om bedrijvencentrum op te zetten.
- Een klussenproject in de buurt (per jaar 5 á 8 jongeren).
- Een cursus 'aan de slag': experimentele cursus voor jongeren en volwassenen om te laten zien hoe ze een eigen zaak op kunnen zetten. (Een idee dat is overgenomen uit Engeland.) Per jaar kunnen er 12 deelnemers meedoen.

DOEL: - Actief als buurthuis werkgelegenheid stimuleren.
 - Jongeren werkervaring op laten doen.
 - Jongeren stimuleren om weer een opleiding te gaan volgen.

PROBLEMEN: - Bij het klussenproject (onbetaald) is de concurrentie van zwart werk groot.
 - De oorspronkelijke doelgroep (randgroepjongeren) bleek een te weinig continue inzet te hebben.
 - Omvangrijke bezuinigingen bij het jongerenwerk.

EVALUATIE: Van het klussenproject en andere werkgelegenheidsprojecten wordt verwacht dat ze een vandalisme-verminderend effect hebben. De cursus 'aan de slag' geeft vaak de laatste zet aan jongeren die besloten hebben hun leven een andere invulling te gaan geven.

Doctoraalscriptie 'strijd om de straat'

De geïnterviewde begeleidster van het videoproject heeft haar studie afgerond met een scriptie over vandalisme.

DOEL: - Lezers meer begrip voor jongeren verschaffen.
 De meeste vandalisme onderzoeken, -voorstellen, en experimenten zijn terug te voeren op meer controle. In deze scriptie heeft zij getracht aan te tonen dat meer controle niet kan bewerkstelligen dat vandalisme verdwijnt. De mythe dat sleutelkinderen veel vandalisme plegen, komt voort uit de gedachte dat hoe meer kinderen gecontroleerd worden, hoe minder ze vernielen. Sleutelkinderen plegen echter gemiddeld minder vernielingen (ten opzichte van doorsnee kinderen).** Naar haar mening is dit te verklaren doordat deze kinderen meer verantwoordelijkheid hebben.

*=In boekvorm uitgegeven. Annegriet Wietsema; 'Strijd om de straat', 1986.

**=Overigens had het actie-onderzoek dit vier jaar eerder ook al aangetoond.

EVALUATIE: - Dit boekje is gebruikt in lessen in maatschappijleer. De doelgroep van het boekje wordt gevormd door studenten, leerkrachten en jongeren/buurthuiswerkers.

4.5 Nieuwe ideeën (nog niet uitgevoerd)

Uit de gesprekken kwamen weinig nieuwe ideeën naar voren. In het BJC Jes heeft men momenteel de handen vol aan de sleutelclub en de kleinschalige werkgelegenheidsprojecten. Het beleid is vooral gericht op het uitbouwen van deze activiteiten. Als enig nieuw idee werd geopperd een bromfietscrossterrein in Osdorp aan te leggen. Momenteel is er bij het Jes onvoldoende capaciteit om plannen in die richting uit te werken.

4.6 Activiteiten van een vertrekkende

De jongerenwerker die ten tijde van het actie-onderzoek bij het BJC de Link werkte, is later bij 't Landje (een terrein van 1 hectare, gelegen in een park niet ver van Osdorp) gaan werken. Zijn activiteiten houden geen verband met het actie-onderzoek* ('t Landje bestaat al meer dan 10 jaar) maar zijn in het kader van vandalismpreventie toch relevant.

De inrichting van het terrein is weinig door volwassenen beïnvloed, er wordt een appèl gedaan op de verantwoordelijkheid van jongeren zelf. Er zijn wel altijd jongerenwerkers aanwezig om toezicht te houden, jongeren om te leren gaan met gereedschap, met elkaar (dus ook etnische minderheden) en met dieren. En verder om een oor te bieden aan alle problemen.

Binnen 't landje' is een scala van mogelijkheden aanwezig, zodat er voor de jongeren altijd wel wat te doen valt. Jongeren kunnen hun energie en agressie op een positieve manier uiten.

DOEL: - Tegemoet komen aan behoeftes van jongeren die ten gevolge van de infra-structuur van de stad niet bevredigd kunnen worden. Het betreft onder andere: hutten bouwen, fakkie stoken, een eigen plek om je terug te trekken (eigen hut), eigen dieren, kennis maken met oerelementen (water, vuur).

DOELGROEP: - Jongeren van 6 tot 14 jaar. Er is een vaste kern van 100 jongeren, die veelal jarenlang, iedere dag naar 't landje' komen. Sommige jongeren blijven als ze de officiële leeftijdsgrens van 14 jaar gepasseerd zijn op 't landje' als vrijwilligers. In de vakantieperiodes komen er gemiddeld 400 jongeren per dag. Verder heeft 't landje' goede contacten met scholen en hulpverleningsinstellingen, zoals Boddaertcentra, de Triangel, het J.O.C. en met hulpverleningsinstellingen voor geestelijk en/of lichamelijk gehandicapten.

*=Overigens heeft de geïnterviewde door het actie-onderzoek wel meer over de mogelijkheden voor vandalismpreventie geleerd; kennis die ook op 't Landje bruikbaar is.

EVALUATIE: De jongerenwerker is van mening dat 't landje' vermoedelijk een vandalisme verminderende invloed heeft.
 De groeps werkers hebben echter nooit echt gekeken wat hun functie is voor vandalisme bestrijding.
 Tevens is er tot op dit moment nog geen effectonderzoek gepleegd. De geïnterviewde jongerenwerker wil zelf de evaluatie op zich nemen*.

4.7. Conclusie

Over het algemeen kan worden gesteld dat van voortzetting van oude experimenten weinig terecht is gekomen en dat er door de meeste jongerencentra in Osdorp weinig aandacht aan vandalismpreventie wordt geschonken (volgens de jongerenwerkconsulent zijn voor jongerenwerkers zaken als discriminatie, randgroepjongeren, etc. belangrijker).
 De grote uitzondering vormen de sleutelwerkplaats en een aantal nieuwe activiteiten die in het buurthuis Jes plaatsvinden.
 Wat zich binnen het jongerenwerk in Osdorp heeft afgespeeld na het actie-onderzoek is daarmee in feite een logisch vervolg op de gebeurtenissen tijdens het actie-onderzoek zelf.
 Het BJC Jes heeft van meet af aan de meeste actie ondernomen op het terrein van vandalismpreventie en wist na veel inspanningen een goed lopende sleutelclub op te bouwen.
 De nieuwe activiteiten liggen in belangrijke mate in het verlengde van de sleutelclub: het gaat er immers om jongeren zinvolle bezigheden te geven (c.q. de kansen op zinvolle bezigheden te vergroten). Tevens is bij sommige van die nieuwe activiteiten gebruik gemaakt van de ervaringen en contacten die met de sleutelclub zijn opgedaan.
 De andere BJC's hebben slechts geparticipeerd in (half) mislukte activiteiten: de afstemming van de sluitingsperioden en het Ostival.
 Ook het niet gecontinueerd of herhaald worden van het Videoproject is vrij logisch: er was (mede omdat vanuit BJC Kwak weinig interesse was) geen instelling die daar zorg voor kon/wilde dragen.
 Resteert de vraag waarom nu juist in dat ene BJC een sleutelwerkplaats tot bloei kwam en niet in een van de andere BJC's. Het antwoord is tweeledig:

- In de eerste plaats richtte Jes in tegenstelling tot sommige andere BJC's zich ook op tieners (+ 12 tot + 15-jarigen). Voor de oudsten van die groep was juist een sleutelwerkplaats een interessant aanbod.
- Daarnaast zal ook meespelen dat men in Jes sterker geneigd was (en is) om mee te werken aan activiteiten die plaatsvinden in het kader van vandalismpreventie.

*= We tekenen hierbij aan dat dit een goede gedachte is, maar dat er dan wel bepaalde garanties voor een objectieve uitvoering van de evaluatie moeten worden ingebouwd.

In de wereld van het jongerenwerk heeft men vaak te maken met de opvatting dat vandalisme puur een uiting is van frustraties die jongeren oplopen omdat ze maatschappelijk gezien in een onderliggende positie verkeren (schooluitval, werkloos, etc.) en dat preventieve maatregelen op zijn best doekjes voor het bloeden zijn, terwijl de werkelijke problematiek alleen door grote maatschappelijke veranderingen is op te lossen.

In hoeverre men in Jes ook een dergelijk standpunt huldigt, is niet bekend, maar in ieder geval is men er wel vanuit gegaan dat een sleutelwerkplaats voor jongeren tenminste iets is.

5. DE GEMEENTELIJKE DIENSTEN

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van de gesprekken die gehouden zijn met de vertegenwoordigers van de gemeentelijke diensten die in 1982 betrokken waren bij de experimenten in Osdorp of hun opvolgers

- G.V.B. de adjunct directeur
- G.V.B. het hoofd van de afdeling passagiersbelangen
- G.E.B. het hoofd Openbare Verlichting
- G.E.B. Chef Buitendienst (een opvolger)
- G.E.B. de voorlichter
- P.T.T.* een medewerker van de sectie Opleidingen
- D.O.W. twee functionarissen Groenvoorzieningen (die slechts zeer zijdelings bij het actie-onderzoek waren betrokken**)
- D.O.W. het hoofd dienstverlening en onderhoud van de afdeling Wegen
- Buro Voorlichting twee functionarissen van deze afdeling van het Stadhuis (vertrekker+opvolger)

Voorts is met een ingenieur van het GVB nog een kort telefonisch gesprek gevoerd over technopreventieve maatregelen. Hij had niets met het actie-onderzoek te maken gehad en was ook geen opvolger van iemand.

5.2 Reflectie op experimenten tijdens het actie-onderzoek

5.2.1. Inzet van kaartcontroleurs tegen het vandalisme in het openbaar vervoer (G.V.B.)

In het openbaar vervoer in Osdorp (tramlijn 1 en buslijnen 19 en 23) is door groepjes van twee controleurs speciaal op vandalisme gelet. De controleurs waren in 'burger'. Zij beperkten hun controle tot Osdorp, dat wil zeggen dat ze steeds voor de 'grens' van Osdorp uitstapten. De ritten van de 'gecontroleerde' trams en bussen werden gevolgd door een controlewagen van de sectie kaartcontrole.

De actie werd voorbereid door een registratieweek, waarin de vernielingen op de betreffende lijnen werden bijgehouden.

- DOEL:
- Inzicht krijgen in het vandalisme in het openbaar vervoer (wanneer vindt het plaats, door wie, hoe).
 - Het daadwerkelijk betrappen van vandalen.
- PROBLEMEN:
- De tijden waarop gecontroleerd werd (tussen 9 en 16 uur en tussen 18 en 23 uur) bleken precies buiten de 'vandalistische piekuren' te vallen. De meeste vernielingen in de onderzochte tramlijnen vinden plaats tussen 7 en 9 uur 's ochtends en tussen 16 en 18 uur 's middags.
 - Controleurs werden door jongeren vaak als zodanig herkend, onder andere door hun leeftijd.

*=Natuurlijk gaat het hier niet om een gemeentelijke dienst, maar om het districts bureau van een landelijk opererende instelling.

**=Derhalve zou men hier eigenlijk van 'nieuwelingen' moeten spreken.

- Beperkte van het gekozen vervoersgebied. Er konden geen vandalen op heterdaad betrapt worden binnen Osdorp, terwijl in het traject tussen Osdorp en het C.S. wel een aantal malen vernielingen geconstateerd werden (vermoedelijk wel door Osdorpse jongeren gepleegd).

EVALUATIE: De registratie heeft meer duidelijkheid verschaft over de tijden waarop de meeste vernielingen plaatsvinden.
Mede om deze reden wordt dit experiment door de betrokkenen als nuttig ervaren.

5.2.2. Steviger lantaarnpalen (G.E.B.)

Met ingang van juni 1982 zijn er door het G.E.B. tien 'vandalismebestendige' lantaarnpalen geplaatst in gebieden waar veel vernielingen aan lantaarnpalen plaatsvinden. Het gaat om lantaarnpalen, waar (anders dan bij de gangbare palen) geen deurtje in zit, dat door 'vandalen' geopend kan worden om bijvoorbeeld de bedrading los te trekken.

DOEL: Terugbrengen van het aantal vernielingen aan lantaarnpalen en daarmee de herstelkosten te beperken.

PROBLEMEN: - Plaatsingsproblemen. Bij de plaatsing van de deurvrije armatuur is een hoogwerker nodig.
- Indien de paal van binnenuit stuk gaat, dan wordt de uit te voeren reparatie lastiger en kostbaarder (vanwege het ontbreken van het deurtje) in vergelijking met de gangbare paal.

EVALUATIE: De tien proefexemplaren zijn destijds schadevrij gebleven. Op basis van deze ervaringen, zijn dergelijke lantaarnpalen ook geplaatst in andere gebieden waar veel vernielingen plaatsvinden (onder andere in parken).

5.2.3. Leerlingen ontwerpen een nieuwe sluiting op lantaarnpalen (zie ook hoofdstuk 3), (G.E.B.)

De sluitingen op de meeste lantaarnpalen zijn gemakkelijk te openen, waardoor het binnenwerk van de palen frequent vernield blijkt te worden. Leerlingen van de M.T.S. hebben een prototype gemaakt van een moeilijker te openen sluiting op een lantaarnpaal, dat aan het G.E.B. is aangeboden.

DOEL: - Voorkomen dat anderen dan G.E.B.-medewerkers de lantaarnpalen kunnen openen.
- Verhoging van de betrokkenheid van leerlingen bij (gemeentelijke) objecten die vaak vernield worden.
- Aanleren van praktische vaardigheden bij ontwerpen en uitvoeren.

PROBLEMEN: - Kosten: de oude deur kost f11,80, de nieuwe f50,00.
- Het prototype omzetten in een produceerbaar ontwerp.

EVALUATIE: Begin 1986 zijn er 10 masten en 2 sleutels besteld van het type 'Gijsbrecht'. Zowel de adjunct-directeur van de M.T.S. als het hoofd Openbare Verlichting van het G.E.B. zijn zeer enthousiast over dit experiment. Als positief neveneffect wordt het tot op heden voortdurende goede contact tussen beide betrokken instellingen genoemd.

5.2.4. Dienstenmarkt (D.O.W., G.V.B., G.E.B., Voorlichting)*

De dienstenmarkt vormde één van de onderdelen van de leefbaarheidsweek in Osdorp, waaraan door verschillende gemeentelijke diensten is meegewerkt.

DOEL:

- Gemeenschapszin in Osdorp vergroten.
- Bewerkstelligen van toenadering tussen jongeren en ouderen, burgers en overheid.

D.O.W.:

- Het tentoonstellen van een afgebrande bouwkeet.
- Een kraam met verschillende vernielde objecten en prijslijst.
- Een enquête over vandalisme onder bezoekers van de kraam.
- Het betegelen van een stuk straat, bewoners konden hier aan mee doen.

PROBLEMEN: Het beperkte budget.

EVALUATIE: Een dergelijke activiteit wordt als zeer nuttig ervaren. Men is van mening dat de gemeentelijke diensten zich meer bekend moeten maken aan het publiek. Het publiek weet namelijk de weg niet naar de diensten. Een p.r.afdeling ontbreekt tot op dit moment.

G.E.B.: Presentatie via een stand.

PROBLEMEN: Geen.

EVALUATIE: Dit initiatief wordt als zeer nuttig beschouwd. Het is nodig om het publiek te tonen dat Amsterdam iets aan vandalisme-bestrijding doet.

G.V.B.:

- Presentatie via een informatiebus.
- Oude trams reden van het Dijkgraafplein tot het Surinameplein.

PROBLEMEN: Geen

EVALUATIE: Positieve ervaring om gezamenlijk met andere gemeentelijke diensten iets dergelijks op te zetten.

BURO

VOORLICHTING:

- Verzorgde de voorpubliciteit in de Westerpost.
- Leverde een belangrijke bijdrage aan de stuurgroep die de coördinatie van de activiteiten op zich had genomen.

PROBLEMEN:

- De activiteiten vonden plaats naast het gewone werk. Dit was extra druk mede door de afstand Osdorp-Stadhuis.

*=Ook de politie is bij de dienstenmarkt/leefbaarheidsweek betrokken geweest, we komen daar in hoofdstuk 6 op terug.

- Er was weinig geld uitgetrokken voor voorlichting.

EVALUATIE: De gemeentelijke diensten worden uit de anonimiteit gehaald. Er wordt duidelijk gemaakt dat gemeente-eigendommen niet van niemand, maar van iedereen zijn. Het is wenselijk om hier permanent aandacht aan te blijven besteden, bijvoorbeeld door regelmatig een open dag van diensten te organiseren.

5.2.5. Voorlichting op scholen (P.T.T., G.E.B., G.V.B.)*

Op verzoek van de scholen werden de anti-vandalisme projecten (zie hoofdstuk 3) ondersteund door gemeentelijke diensten.

DOEL: Een bijdrage leveren aan de projecten op scholen.

PROBLEMEN: - Weinig materiaal voorhanden om op scholen te presenteren.
- Materiaal van de verschillende diensten was weinig op elkaar afgestemd.

EVALUATIE: De P.T.T. voorlichter acht voorlichting op scholen van groot belang. Via dit middel wordt geprobeerd om de jongeren die meegedaan hebben aan het experiment iets mee te geven voor de toekomst. Het effect op langere termijn moet zijns inziens nog afgewacht worden.

Het vervoersbedrijf (G.V.B.) heeft dit onderdeel als zeer nuttig ervaren. De motivatie om met dergelijke experimenten door te gaan is erg groot.

Ook het G.E.B. onderschrijft het nut van een dergelijk experiment. Het slechts op technisch niveau steeds opnieuw bedenken van oplossingen werkt op de lange duur niet. Een mentaliteitsverandering van jongeren, onder andere door middel van voorlichting op scholen, acht men daarbij noodzakelijk.

De vertegenwoordigers van de diensten zijn van mening dat hun onderlinge contact door middel van het experiment verbeterd is. Verder heeft men meer zicht gekregen op wat er aan vandalisme gedaan kan worden. Unaniem zijn ze de mening toegedaan dat het niet loont om zo nu en dan één uur op een school een praatje te houden. Continueren van projecten en onderlinge samenwerking van de gemeentelijke diensten om tot een projectmatig aanbod te komen zijn noodzakelijke voorwaarden voor enig effect. De contacten van de diensten met de scholen zijn enigszins verwaterd. De scholen denken dat de diensten met kant en klare pakketten komen, terwijl de diensten het initiatief van de scholen verwachten.

*=Ook de politie is betrokken geweest bij voorlichting op scholen; we komen daar in hoofdstuk 6 op terug.

5.3. Voortzetting van oude experimenten

5.3.1. Registratie van vandalisme in het openbaar vervoer (G.V.B.)

Een onderdeel van het experiment genoemd in 5.2.1. is voortgezet in andere delen van de stad. Het vervoersbedrijf heeft een beter registratieformulier geconstrueerd om eventuele vernielingen vast te leggen.

- DOEL:
- Zicht krijgen op omvang van vandalisme (kostenplaatje).
 - Kunnen constateren op welke lijnen een toename of afname van vernielingen plaats vindt.
- PROBLEEM: De kwaliteit van de registratie is afhankelijk van de medewerking van bestuurder en wagenbegeleiders; de bereidheid tot medewerking is niet altijd even hoog.
- EVALUATIE: Deze activiteit wordt als zeer nuttig ervaren. Mede op basis van de registratie kan men een preventiebeleid vaststellen.

5.3.2. Het verstevigen van objecten (G.V.B., G.E.B., D.O.W.)

De diensten zijn continu bezig met het vandalisme-bestendiger maken van hun materialen. Bijvoorbeeld:

- Banken in metro en tram vervangen, nu zijn het hard-plastic banken die niet kapot gesneden kunnen worden. Bij de bussen is men ook bezig met vervanging van het materiaal (bijvoorbeeld experiment met vuurproof banken).
- Kunststofabri's.
- Steviger verlichtingsarmaturen.
- Steviger speeltoestellen.

Al deze materialen worden in de hele stad uitgetest en niet specifiek in Osdorp.

- DOEL: Beperken van de schade.
- PROBLEMEN:
- Het zitcomfort is er in de trams en metro's op achteruit gegaan.
 - Maatregelen zijn vaak niet bijster fraai.
 - Technische en financiële problemen.
- EVALUATIE: Men is de strijd tegen vandalisme aangegaan door steeds steviger materiaal te gaan gebruiken. Het wordt echter betwijfeld of men op deze manier de 'wedstrijd' zal kunnen winnen!
- Technische aanpassingen hebben vermoedelijk wel een vandalisme-verminderend effect. Naast een technisch probleem is vandalisme ook een maatschappelijk probleem. Door middel van meer voorlichting (op scholen en aan het publiek) en bewustwording van het eigen personeel, kunnen de positieve effecten worden versterkt.

5.3.3 Leerlingen ontwerpen nieuwe sluiting op lantaarnpalen

Afgezien van het feit dat het G.E.B. nog steeds bezig is met het destijds gemaakte ontwerp, is noch bij het G.E.B. noch bij de MTS voortgebouwd op dit experiment.

Bij het G.E.B. is objectversteving (naast voorlichting) de belangrijkste strategie voor vandalismpreventie. Experimenten zoals op de Gijsbrecht van Aemstel MTS vallen daar momenteel buiten.

5.3.4 Dienstenmarkt

De dienstenmarkt is slechts een keer herhaald; niet in Osdorp maar in Oud-West. Gelet op het toenmalige succes van deze maatregel, is dit zonder meer jammer.

Hoewel de diensten een goede (gezamenlijke) voorlichting aan burgers (zeer) belangrijk vindt, heeft dit niet geleid tot een duidelijk beleid van de diensten op dit terrein.

5.3.5. Voorlichting op scholen (P.T.T., G.E.B., G.V.B.)

De voorlichting op scholen is slechts incidenteel gecontinueerd, met name buiten Osdorp. Het blijft een vrij marginale activiteit. De diensten geven slechts voorlichting als de scholen er in het kader van een anti-vandalisme project zelf om vragen.

Het G.V.B. zegt in eerste instantie afwachtend te zijn. Alleen rond scholen waar veelvuldig vernielingen in het openbaar vervoer plaatsvinden worden de betreffende scholen actief benaderd, dat wil zeggen: ze worden verzocht iets tegen het vandalisme te ondernemen. Verder verspreidt het vervoersbedrijf het blad 'Non Stop' op scholen. De bedoeling is om via dit tijdschrift de schooljeugd te betrekken bij het openbaar vervoer*. Men stelt dat het vervoersbedrijf de verantwoordelijkheid niet van zich af moet schuiven, maar in de toekomst zelf meer moet gaan initiëren. Verder kan het vervoerbedrijf meer gebruik maken van ervaringen en materiaal van elders in het land (bijvoorbeeld Rotterdam).

Het G.E.B. heeft voorlichting gegeven op scholen in stadswijken die als actie-gebied waren aangewezen voor anti-vandalisme maatregelen (bijvoorbeeld Oost, Oud-West, Admiralenbuurt).

De voorlichter van de P.T.T. stelt dat de P.T.T. geen duidelijk op vandalismebestrijding gericht beleid heeft en voorlichtende activiteiten derhalve ook slechts incidenteel worden uitgevoerd.

PROBLEMEN: - Het ontbreken van geschikt (geïntegreerd) voorlichtingsmateriaal van de diensten zelf.
- Afstemming en coördinatie van activiteiten van de diensten onderling.

*=Eén van de geïnterviewde leerkrachten zegt 'Non Stop' te gebruiken in kringgesprekken over vandalisme.

- Te weinig tijd voor uitvoering. De voorlichtingswerkzaamheden komen voor veel functionarissen bovenop de normale taakstelling.
- EVALUATIE: - Van het incidenteel geven van voorlichting wordt weinig effect verwacht. Wel is het zeer nuttig dat er door de diensten gecoördineerd voorlichting wordt gegeven op scholen waar projecten draaien (zoals in de wijkactie-gebieden).

5.4. Nieuw uitgevoerde maatregelen

5.4.1. Alternatieve straffen, te werk stellen in onderhoudswerkplaatsen (G.V.B.)

Deze maatregel wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met politie en justitie. Tot op dit moment is de doelgroep beperkt tot jongeren, die in Amsterdam Noord op vandalisme betrappt zijn. Door deze maatregel zijn tot juni 1986 vijf jongeren één of meerdere zaterdagen te werk gesteld in de garage.

- DOEL: - Enerzijds tracht men door middel van de confrontatie met de aangerichte schade een bewustwordingsproces op gang te brengen, dat preventief kan werken. Aan de andere kant wil men de jongeren niet meteen voor de rechter slepen en daarmee als crimineel bestempelen.
- PROBLEMEN: - De pakkans is en blijft gering. Op ritten waar politie meerijdt, blijven vernielingen achterwege. Bekladding en vernieling vindt voornamelijk plaats achter in de bussen. Oudere wagenbegeleiders worden achterin de bus, waar de bewuste jongeren zich meestal ophouden, veelal als zodanig herkend en ook dan wordt er niet vernield. Jonge wagenbegeleiders die minder kans op herkenning hebben, hebben daarentegen te weinig overwicht op de jongeren.
- Er zijn geen vaste werknemers van het vervoersbedrijf die zich richten op het aanhouden van vanden. De tijd die hierin gestoken kan worden is beperkt.
- EVALUATIE: - Deze maatregel heeft vermoedelijk een vandalisme-verminderende werking. De vijf tewerkgestelden waren zeer 'enthousiast'. Men heeft ze tot op heden nog niet betrappt op nieuwe vernielingen (wat niet wil zeggen dat ze niets vernield hebben). Duidelijk is dat het effect veel groter zou kunnen zijn als ook in de rest van de stad het vervoersbedrijf gemachtigd wordt (door justitie) om deze straffen op te leggen én als de pakkans vergroot zou kunnen worden.

5.4.2. Goed onderhoud en het snel herstellen van schade (G.V.B., D.O.W., G.E.B.)

Het vervoersbedrijf streeft ernaar om 90% van het materiaal schoon de straat op te brengen.

De Dienst Openbare Werken probeert vernielingen zo snel mogelijk te herstellen. Opgebroken bestrating kan namelijk leiden tot nieuwe vernielingen (men gaat met de losse stenen gooien).

Openbare Verlichting heeft ook dergelijke ervaringen: kapotte verlichting wordt zo snel mogelijk vervangen.

- DOEL: - Snelle reparaties werken preventief. Ook uit onderzoek blijkt dat in slechte staat verkerende en/of beschadigde objecten extra gevoelig zijn voor vandalisme.
- PROBLEMEN: - Gebrek aan voldoende mankracht om dit streven waar te maken. Onderhoudsmaatregelen worden gekort door bezuinigingen, waardoor reparaties langer duren. Een zuinigheid die contraproductief is.
- EVALUATIE: - Vermoedelijk vandalisme-verminderend. Het vervoerbedrijf stelt dat het een investering op lange termijn is. De kosten zijn tot nu toe alleen nog maar hoger geworden. Wel blijft het straatmeubilair nu al langer schoon.

5.4.3. Adoptie vanabri's (G.V.B.)

Scholen (GLO en VO) kunnen eenabri adopteren, dit houdt onder andere in dat de school deabri schoonmaakt. In het kader van de nieuwe wijkacties zijn in de Admiralenbuurt een paarabri's door scholen geadopteerd.

- DOEL: - Leerlingen meer betrekken bij openbare objecten door hen in te schakelen en verantwoordelijkheden toe te kennen bij het beheer van objecten..
- PROBLEMEN: - De schoonmaakmiddelen zijn zo agressief dat deze gevaarlijk zijn voor de kinderen.
- EVALUATIE: - Men is niet erg enthousiast over het adoptie-idee: de schoolkinderen kunnen verder weinig met eenabri. Derhalve is deze maatregel ook stopgezet.

5.4.4. "NON-STOP" blad op scholen verspreiden (G.V.B.)

Non-stop heeft een oplage van 20.000 exemplaren. Vier- tot vijfhonderd scholen (GLO en VO) krijgen meerdere exemplaren toegestuurd. Verder is dit mooi uitgevoerde blad verkrijgbaar bij de balies van het vervoerbedrijf. Het Non-stop blad bevat een rubriek 'Mensen maken de stad' waarin steeds een andere Amsterdammer aan het woord gelaten wordt (wie dat is kunnen de lezers zelf bepalen door een briefkaartje te sturen). Verder staat er uitgebreide achtergrondinformatie in over het vervoersbedrijf (bijvoorbeeld interview met een wagenbegeleidster, technische ontwikkelingen). Ook 'vragen aan Jan de 'tramgek' is een steeds terugkerende rubriek.

Kinderen krijgen hierin antwoord op schriftelijk gestelde vragen die betrekking hebben op trams. Ook worden de activiteiten tijdens de wijkprojecten vandalisme hierin beschreven. En als uitsmijter dient de strip 'Vandalisme consulent Dick van Daelen'.

DOEL: - Schooljeugd betrekken bij het openbaar vervoer.
- Informatie verschaffen.

PROBLEMEN: Geen.

EVALUATIE: Het vervoersbedrijf krijgt zeer enthousiaste reacties van jongeren en van scholen binnen. Op een groot aantal scholen worden de verschillende rubrieken in de klas behandeld. De kreten voor de sticker-actie (zwart-witte stickers in de tram, bus en metro) worden bedacht door 'Non-Stop' lezers. Voorbeelden hiervan zijn: "I was here, kan niet meer", "Zwartrijders, strippendieven" en "Doe gewoon, houd het schoon". Deze normatieve spreuken zijn (dus) door jongeren zelf bedacht. Het vervoersbedrijf is bezig met het opzetten van een evaluatie van deze actie. De evaluatievoorstellen zullen worden voorgelegd aan de interne projectgroep en later aan de gemeentelijke stuurgroep*. Men tracht de 'meelopers' door dergelijke acties te bereiken, de harde kern daarentegen is naar hun mening 'nergens' door te stoppen.

5.4.5. Nieuwe dienstgroep met ondersteunende taken (G.V.B.)

Sinds eind 1985 heeft het GVB een ondersteuningsteam (bestaande uit 52 speciale functionarissen die ook wel 'otto's' worden genoemd), dat een verbinding vormt tussen vervoersbedrijven en politie. Een van de taken van dit team is het volgen (in speciale dienstauto's) van bepaalde ritten met verhoogd risico (voor vandalisme of andere vormen van criminaliteit). Bij moeilijkheden kunnen chauffeur of conducteur om assistentie verzoeken.

DOEL: Preventie, doordat de medewerkers duidelijk aan hun uniform herkenbaar zijn. In vandalisme-haarden ondernemen ze gerichte acties (bijvoorbeeld in de buurt van technische scholen).

PROBLEMEN: Het vervoersbedrijf is nog in onderhandeling over de uitbreiding van de bevoegdheden van de functionarissen. Als jongeren bijvoorbeeld een tram van buiten bekladden kunnen ze niets doen (ligt buiten hun bevoegdheid). Verder is het publiek nog niet voldoende op de hoogte van de functie van de otto's.

EVALUATIE: Het vervoersbedrijf denkt dat deze maatregel vermoedelijk een vandalisme-verminderende invloed zal hebben.

*= Hier wordt de gemeentelijke stuurgroep vandalisme bedoeld. Deze heeft ondermeer tot taak een gemeentelijk vandalismebeleid op te stellen.

5.4.6. Veranderde inrichting speelterreinen (D.O.W.)

Een aantal jaren geleden was de tendens aanwezig om speelplaatsen steeds veiliger te maken, met als gevolg dat het een bepaalde uitdaging verloor. Jongeren zoeken dan een andere uitdaging en vinden die in vernielingen.

Dit beleid is de laatste jaren gewijzigd. Zo heeft Groenvoorzieningen meegewerkt aan de inrichting van een 'ruig' terrein (bij de Ringspoorbaan), met vuurstookplaatsen, boomhuttenterreinen, crossterreinen, en dergelijke.

- DOEL: - mogelijkheden tot vernielen beperken (een ruig terrein valt niet te vernielen in tegenstelling tot een kinderspeelplaats).
- PROBLEMEN: - De vraag waar 'groenvoorzieningen' op dit moment mee bezig is, is hoe men een speelplaats zodanig in kan richten dat er nog sprake is van een uitdaging. Als een vuurstookplaats er te ingericht uitziet (als bij wijze van spreken het hout en de lucifers al klaar liggen) is het uitdagende element te ver gereduceerd.
- EVALUATIE: - Het is niet vast te stellen of deze maatregel een vandalisme verminderend effect heeft. Wel valt er op een ruige speelplek zelf niet veel te vernielen.

5.4.7. Film over vandalisme (Buro Voorlichting)*

- DOEL: - Vandalisme als zinloos en belachelijk voor te stellen.
 - Bewustwordingsproces op gang brengen door schade te laten zien.
 - Voorlichting voor diegenen die met anti-vandalisme projecten willen starten.
- DOELGROEP: Tieners van 10-17 jaar en hun begeleiders (bijvoorbeeld onderwijzers).
- PROBLEEM: Door het geringe budget konden de oorspronkelijke plannen niet doorgevoerd worden.
- EVALUATIE: Men heeft gebruik gemaakt van de reeds bestaande films over vandalisme bestrijding van de stadsreiniging, het vervoersbedrijf en de politie. Hier heeft men een raamwerk (verhaal) omheen gemaakt. Duidelijk is dat het product met meer financiële middelen beter had kunnen worden. De film wordt gedraaid op scholen en op voorlichtingsavonden in de verschillende buurten. Men vermoedt een vandalisme-verminderend effect, hoewel er geen metingen zijn verricht.

*=Bij de voorbereiding en uitvoering is gebruik gemaakt van de opgedane ervaringen uit het Osdorp project.

5.4.8 Het aanbrengen of aanpassen van beplanting in het kader van schoolprojecten (D.O.W. - Groenvoorzieningen)

In de nieuwe wijkacties heeft de Afdeling Groenvoorzieningen op verschillende scholen een bijdrage geleverd: die bijdragen bestonden onder meer uit:

- Het planten van bomen en struiken samen met de leerlingen van vier scholen op een zwaar verwaarloosd plein.
- Het geven van voorlichting op een ouderavond.
- Adviseren over nieuwe aanplant.
- Aanleggen groenstrook voor een school.

PROBLEMEN: - De eerst aangelegde groenstrook was te duur uitgevallen.
 - Schoolpleinen zijn vaak geen openbaar terrein. Aanleg van groen valt dan onder het schoolbestuur of de Afdeling Onderwijs.

EVALUATIE: - Over het algemeen zijn de activiteiten die Groenvoorzieningen rond de scholen heeft ondernomen enthousiast ontvangen.

5.5. Nieuwe ideeën (nog niet uitgevoerd)

5.5.1. Graffity tram (G.V.B.)

De ervaring met de 7 beschilderde trams (van de 250) zijn goed. Deze trams worden veel minder beklad. Nu wordt er aan een zogenaamde 'graffity-tram' gedacht. Graffity wordt steeds vaker als een vorm van kunst beschouwd, spuitbusoptanten krijgen op dit moment al veel opdrachten om rolluiken te beschilderen. Het vervoersbedrijf wil deze ontwikkeling niet ontkennen.

PROBLEMEN: - Hoe maak je een onderscheid tussen graffity en geklieder. Verder is het niet de bedoeling dat de suggestie gewekt wordt dat bekladding getolereerd wordt.

5.5.2. Gecoördineerde voorlichting op scholen (G.V.B., G.E.B., P.T.T.)

Er is behoefte aan een betere coördinatie en een betere afstemming van de diensten onderling wat betreft de vandalisme-voorlichting binnen het onderwijs (zie 5.2.3.). De diensten uiten verder de wens om goed materiaal te ontwikkelen wat op scholen gebruikt zou kunnen worden (bijvoorbeeld film, video, dia's, brochures).

PROBLEMEN: - De diensten geven aan niet genoeg deskundigheid, mankracht en geld in huis te hebben om dit zelf te ontwikkelen.

5.6. Conclusies

Op basis van de interviews kan allereerst de conclusie worden getrokken dat geen enkele dienst nog specifieke activiteiten in Osdorp onderneemt. De contacten die er tussen de Osdorpse scholen en jongerencentra enerzijds en de diensten anderzijds waren, zijn ook verwaterd. Uitzondering daarop vormt het contact tussen de G.E.B. en de Gijsbrecht van Aemstel MTS, maar dat wordt veroorzaakt door het feit dat men nog steeds met het lantaarnpaalslot aan het sleutelen is (van voortzetting of uitbouw van dit experiment is echter geen sprake). Vanuit de diensten gezien is dit ook vrij logisch: er zijn geen specifieke vragen van Osdorpse instellingen meer gekomen om ondersteunende activiteiten te verrichten in het kader van vandalismeprojecten.

Resteert de vraag wat de diensten dan wel hebben 'overgehouden' van het actie-onderzoek.

- Het G.E.B. onderneemt weinig activiteiten die voortvloeien uit het actie-onderzoek:
Object versteviging is iets waar men zich ook los van het actie-onderzoek al mee bezig hield en er wordt slechts vrij incidenteel voorlichting op scholen gegeven. Men zou graag meer voorlichting op scholen willen geven als dat meer gecoördineerd (met andere diensten) zou gebeuren.
- Bij het DOW moet onderscheid worden gemaakt tussen de afdeling Groenvoorzieningen en de afdeling Wegen die ten tijde van het actie-onderzoek participeerde.
Bij de afdeling Wegen ligt de zorg voor de registratie van vernielingen; daarnaast probeert men via het gebruik van bepaalde materialen de kans op vandalisme zo klein mogelijk te houden. De uitvoering van daadwerkelijke preventieve maatregelen is bij de afdeling Groenvoorzieningen komen te liggen. Bij de nieuwe wijkacties hebben zij een vrij grote inbreng gehad. In hoeverre dit nu een uitvloeisel is van het actie-onderzoek is wat moeilijk vast te stellen. De geïnterviewden van groenvoorzieningen zijn immers niet bij het actie-onderzoek betrokken geweest. Toch liggen er twee indirecte lijnen van het toenmalige actie-onderzoek naar de huidige activiteiten:
 - . De wijkacties zijn natuurlijk in zekere zin ook een uitvloeisel van het actie-onderzoek.
 - . De activiteiten van Groenvoorzieningen zijn ook gestimuleerd door een functionaris van de afdeling Wegen die destijds in de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek zat.
- Het G.V.B. is zeer actief met vandalismepreventie bezig; er is zelfs een aparte vandalismecommissie binnen het G.V.B. Het actie-onderzoek heeft zeer zeker als katalysator gefungeerd voor deze ontwikkelingen binnen het G.V.B.. De geïnterviewde functionarissen geven ook duidelijk aan dat zij van het actie-onderzoek geleerd hebben wat ze aan vandalisme kunnen doen en hoe dat gedaan kan worden.

- Bij de P.T.T. wordt (op dit districtsniveau) niets meer aan vandalismepreventie. Het vandalismebeleid werd binnen dit staatsbedrijf overgelaten aan de Centrale Directie in Den Haag. Wellicht komt hier verbetering in nu onlangs op districtsniveau een contact-functionaris voor vandalisme-preventie is aangewezen.

De afdeling voorlichting (op het stadshuis) heeft zich na het actie-onderzoek vooral nog beziggehouden met het vervaardigen van hulpmiddelen die bij voorlichting over vandalisme gebruikt kunnen worden. Deze afdeling kan weinig andere activiteiten op het terrein van vandalismepreventie ondernemen of het zou moeten zijn dat zij een meer inhoudelijke rol kunnen spelen bij afstemming van voorlichtingsprogramma's van de diverse diensten. In hoofdstuk 9 gaan we daar nader op in.

Wanneer we de activiteiten op het terrein van vandalismepreventie van de verschillende diensten bezien blijken er duidelijk verschillen te bestaan. Deze verschillen kunnen voor een belangrijk deel als volgt worden verklaard:

- Hoe dichter een dienst bij de klant (de Amsterdammers) staat; hoe sterker de noodzaak een vandalisme-vrij product aan te bieden. Het G.V.B. heeft een aparte afdeling Passagiers-belangen. Bovendien kan vandalisme voor het G.V.B. ten gevolge hebben dat 'de klanten wegblijven'; voor de andere diensten is dat gevaar niet aanwezig.
- Hoe duidelijker het is door wie binnen de dienst de coördinatie van vandalismepreventie wordt vervuld, des te meer aandacht wordt er aan besteed.

Ook hier geldt dat de G.V.B. 'voorop loopt': er is een vandalisecommissie binnen de dienst waar het preventiebeleid binnen de dienst wordt bepaald. Aan de andere kant ligt voor het districts bureau van de P.T.T. het coördinerende beleidspunt ergens in het verre Den Haag. Het G.E.B. en D.O.W. richten zich in eerste instantie vooral op het materiaal gebruik c.q. inrichting van objecten die zij beheren (hierin verschillen zij niet van de G.V.B.).

Waar de G.V.B. echter een actief vandalisme-preventief beleid voert (onder andere op het gebied van voorlichting, alternatieve straffen, adoptie maatregelen), stellen de beide andere diensten zich passief op; dat wil zeggen zij wachten op ideeën of verzoeken van anderen.

Om dit passieve beleid om te buigen in een actief beleid zal aan twee voorwaarden voldaan moeten worden:

- Binnen D.O.W. en G.E.B. zal op beleidsniveau een duidelijke coördinatiepunt voor de bovenbedoelde activiteiten moeten komen.
- Er zal meer afstemming moeten plaatsvinden tussen de diensten onderling; bijvoorbeeld op het terrein van voorlichting en voor het vergroten van de mogelijkheden op alternatieve straffen.

6. POLITIE

In dit hoofdstuk zijn de gegevens verwerkt van de (gevoerde) gesprekken met vier ambtenaren van de gemeente politie te Amsterdam, namelijk:

- de chef uniformdienst bureau Warmoesstraat, lid van de gemeentelijke projectgroep vandalismebestrijding (een opvolger);
- de plaatsvervangend districtschef Amsterdam-Noord (een vertrekkende);
- de Ambtenaar Voorkoming Misdrijven (min of meer een opvolger)
- de plaatsvervangend chef vreemdelingenpolitie, leider van projectgroep (o.a. schadeverhaal) binnen de Gemeente Amsterdam.

De beide opvolgers zeggen voldoende op de hoogte te zijn gebracht van de anti-vandalisme maatregelen die werden uitgevoerd. De onderzoeksverslagen van het Osdorp actie-onderzoek zijn door beiden gelezen.

6.1 Reflectie op experimenten tijdens het actie-onderzoek.

Rayonsurveillance, speciaal op vandalisme gericht.

Door één dienstgroep (soms bijgestaan door een andere dienstgroep) zou gericht op vandalisme worden gesurveilleerd en wel op tijden en plaatsen waar binnen Osdorp het meeste vandalisme voorkomt.

- DOEL:
- Het pakken van daders.
 - Het verhogen van de gepercipieerde pakkans. Hiermee wordt bedoeld dat wanneer jongeren vaak politie zien, zij het risico om vanwege vandalisme gepakt te worden als groter zullen beschouwen en daardoor minder vandalisme plegen.
- PROBLEMEN:
- Gebrek aan uren voor preventie in de betreffende dienstgroep: het personeel moest regelmatig ingezet worden voor assistentietaken (bijvoorbeeld bij een knokpartij of aanrijding).
- EVALUATIE:
- Er zijn geen verdachten van vandalisme-delicten aangehouden. De kans dat dit experiment een vandalisme-verminderende werking heeft gehad acht men zeer gering.

Voorlichting op scholen

Ter ondersteuning van de projecten op scholen hebben een aantal overheidsdiensten voorlichting over vandalisme op scholen gegeven (zie ook hoofdstuk 5). De politie hield een lezing met een diaserie.

- DOEL:
- Jongeren worden meer bewust van de kwalijke gevolgen van vandalisme.
- PROBLEMEN:
- Geen.
- EVALUATIE:
- De voorlichting wordt zondermeer als nuttig beschreven.

Dienstenmarkt (zie ook hoofdstuk 5)

De inbreng van de politie bestond uit:

- Een demonstratie motorrijden.
- Een reactie-test met een apparaat waarbij vallende stokken gevangen worden,
- Presentatie via een stand.

DOEL: - De gemeenschapszin in Osdorp vergroten.

PROBLEMEN: - Geen.

EVALUATIE: - De belangstelling van het publiek was erg groot. De politie vindt dit experiment (met het oog op vandalismepreventie) enigszins nuttig, maar vooral leuk.

Het schadeverhaal

De procedure om toegebrachte schade aan gemeente-eigendommen te verhalen was zo ingewikkeld, dat deze procedure in praktijk zelden tot een goed einde kwam. Afgesproken werd dat door de verschillende gemeentelijke diensten contactpersonen voor het schadeverhaal zouden worden aangewezen, die -in het geval dat de dader bekend is- de schade aan het vernielde object registreren en dit doorgeven aan de politie en de Dienst Verzekeringszaken. Wat schade ten gevolge van vandalisme bij particulieren betreft, zou de politie deze in principe gegevens verstrekken die een snelle afwikkeling van de schade mogelijk maken. In eerste instantie moet worden bekeken of de aangehouden vandaal bereid/in staat is de schade te herstellen, dan wel een vergoeding te betalen, indien dit mislukt dan gaat men tot vervolging over.

DOEL: - Voor de dader een duidelijker relatie aanbrengen tussen de gepleegde vernieling en de gevolgen van vernieling. Ook wordt hiermee het slachtoffer 'schadeloos' gesteld. Genoegdoening aan het slachtoffer is zelfs de hoofdzaak, althans voor één van de politiefunctionarissen.

PROBLEMEN: - De richtlijnen van het schadeverhaal leidden tot onduidelijkheid bij de politie.
- Tijdens het experiment zijn er geen daders gepakt die voor het schadeverhaal in aanmerking kwamen. Verder wordt de samenwerking met de verschillende instanties als 'niet probleemloos' beschreven. De informatie-uitwisseling en het bedenken van procedures verliep moeizaam.

EVALUATIE: - Doordat het aantal aanhoudingen gering was en de procedure nog te ingewikkeld, heeft dit experiment niet tot tastbare resultaten geleid.

6.2 Oude experimenten voortgezet

Op vandalisme gerichte surveillance

In Osdorp is dit niet voortgezet; wel is in de nieuwe actiegebieden ook getracht op vandalisme gevoelige plekken meer te surveilleren.

Ook hier deden zich dezelfde problemen voor als in Osdorp.

EVALUATIE: - Op dit moment komt door de bezuinigingen en het personeelstekort de nadruk steeds meer te liggen op repressie, met andere woorden op 'assistentie' in plaats van 'preventie'. Bovendien, zo stelt een politiefunctionaris, is de gemiddelde agent meer repressief dan preventief ingesteld. Iemand die zich met preventie bezighoudt, wordt al gauw als bang of als een 'zachtgekookt eitje' gezien*.

Voorlichting op scholen

Op verzoek van scholen en met de voorwaarde dat scholen zelf ook iets aan vandalisme doen, worden er door de politie lezingen op scholen gehouden. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van een video-film. Hierin zien de leerlingen een aantal vanden aan het werk: ze bekrassen een auto en slaan vervolgens de buitenspiegel kapot. Daarna gooien de jongens een telefooncel stuk. In een volgende scène stapt de chauffeur van die auto in, vervolgens rijdt hij een jongetje aan, omdat hij niet in zijn (vernielde) spiegel kon kijken. Als de man een ambulance wil bellen kan dat niet, omdat die cel vernield is.

DOEL: - Confrontatie met de mogelijke consequenties van vandalisme.
- Verhogen van de interne drempel om te vernielen.

PROBLEMEN: - De Ambtenaar Voorkoming Misdrijven van het Bureau Meer en Vaart (het district waartoe Osdorp behoort), stelt dat het onmogelijk is om in zijn eentje zestig scholen te bezoeken. Indien dit wel mogelijk zou zijn, wordt het op den duur een vervelende routine klus. Een andere politiefunctionaris stelt echter dat in ieder korps voldoende bereidwilligen zijn gevonden om lezingen op scholen te houden. Daartoe hebben ze (zelfs) een opleiding genoten. In Noord wordt geen voorlichting meer op scholen gegeven. De lezingen werden gehouden door wijkagenten, maar door de reorganisatie van de politie is deze functie vervallen.

EVALUATIE: - Als voorlichting een integrale aanpak krijgt (in samenwerking met de andere diensten gehouden) heeft het vermoedelijk een vandalisme-verminderend effect. Een lezing die op zichzelf staat blijkt daarentegen weinig zin te hebben.

*=Overigens heeft de Amsterdamse politie sinds enkele jaren wijkteams ingesteld: deze moeten er op termijn toe bijdragen dat er een meer preventieve werkwijze gevolgd gaat worden.

Dienstenmarkt

Zie 5.3.4

Het schadeverhaal

De projectgroep vandalisme van de Amsterdamse politie heeft in samenwerking met andere betrokken partijen (onder andere Dienst Verzekeringszaken) een nieuw voorstel voor het verhalen van schade opgesteld. Dit is per 1 december 1986 in werking getreden.

- PROBLEMEN:**
- Het verzekeringsbedrijf moet bereid zijn in opdracht de schade te verhalen, ook als de kosten van het schadeverhaal groter zijn dan de schade ten gevolge van de vernielingen. Voor de verzekeringsbedrijven was dit iets nieuws. Uiteindelijk heeft B&W besloten om de verzekeringsbedrijven de opdracht te geven zich aan dat voorstel te binden.
 - Verder moest Justitie bereid gevonden worden om de niet-betalende vandaal te vervolgen, wat uiteindelijk dit voorjaar is gelukt. Dit betekent veel extra werk voor Justitie. De verwerkingscapaciteit speelt hierbij een belangrijke rol. Bovendien moet het politie-sepot beleid aangepast worden: het beleid bij de jeugdpolitie was dat een 'first offender' geen proces-verbaal aan z'n broek krijgt. Nu wil men de dader laten kiezen tussen een proces-verbaal of het vergoeden van de schade.
 - Als de dader (financieel) niet bij machte is om de schade te vergoeden, krijgt hij de mogelijkheid te kiezen voor een alternatieve straf in plaats van een proces-verbaal. Het systeem van alternatieve straffen staat echter nog in de kinderschoenen. Goede alternatieve straffen (dat wil zeggen die een relatie hebben met de daad) zijn vaak niet voorhanden.
- EVALUATIE:**
- Voor individuele gevallen verwacht men dat het een vandalisme verminderende invloed heeft. Nader onderzoek zou moeten uitwijzen of van het schadeverhaal ook een generaal preventieve werking uit kan gaan.

6.3 Nieuw uitgevoerde maatregelen

Bussenproject Noord

Naar aanleiding van veelvuldige vernielingen aan het interieur van de bussen van het Gemeente Vervoer Bedrijf rijden in Amsterdam-Noord politie-agenten in burger op de bus mee (in hoog vandalistische uren).

DOEL: - Vernielingen terugbrengen.

DOELGROEP: - Schooljeugd.

PROBLEMEN: - Geen.

EVALUATIE: - De vernielingen in bussen zijn sterk afgenomen.

6.4 Nieuwe Ideeën (nog niet uitgevoerd)

Er werden geen echt nieuwe ideeën naar voren gebracht. Het beleid dient voorlopig gericht te zijn op uitbouw van voorlichting op scholen (geïntegreerd met de voorlichtings activiteiten van de andere diensten) en het in praktijk brengen van het schadeverhaal en de alternatieve straffen. Voorts zal de functie van Ambtenaar Voorkoming Misdrijven in de verschillende districten inhoudelijk verder vorm gegeven moeten worden.

6.5. Conclusie

Ook de politie heeft sinds het actie-onderzoek niet of nauwelijks vandalismpreventie maatregelen genomen die specifiek op Osdorp zijn gericht. Wel kan worden gesteld dat het actie-onderzoek bij de politie tot duidelijke spreidingseffecten heeft geleid:

- Er is een aparte werkgroep vandalismpreventie binnen de politie in het leven geroepen; die zich met name heeft ingespannen voor de verdere uitwerking van het schadeverhaal plus de mogelijkheid van het geven van alternatieve straffen.
- De politie vervult ook in de nieuwe wijkacties een vrij belangrijke ondersteunende rol bij de schoolprojecten. In vergelijking met het actie-onderzoek zijn zij daar nu ook beter voor uitgerust (diaserie + nieuwe videofilm).
- De politie maakt duidelijk gebruik van de kennis en contacten die met het onderzoek zijn opgedaan. De vertrekker naar Noord wijst erop dat hij bij alle preventiemaatregelen die daar plaatsvinden baat heeft bij zijn Osdorp-ervaringen. De twee opvolgers bleken beiden goed op de hoogte van de resultaten van het actie-onderzoek en de wisseling van de wacht bleek niet tot discontinuïteit te hebben geleid.

Tenslotte moet gewezen worden op een ontwikkeling die voor preventie in het algemeen (en dus ook vandalismpreventie) van groot belang is. In 1985 is bij alle politie-districten een functionaris aangewezen die full-time met het voorkomen van misdrijven is belast: de zogenaamde Ambtenaren Voorkoming Misdrijven (AVM). Deze ontwikkeling is in geen enkel opzicht een uitvloeisel van het actie-onderzoek; maar wel een teken dat ook de korpsleiding het belang van preventieve activiteiten in sterke mate is gaan onderkennen.

7 DE STADSDEELRAAD EN DE BEWONER

7.1. Inleiding

Bij de stadsdeelraad is alleen de voorlichter geïnterviewd. De stadsdeelraad is bovendien een enigzins apart geval. Toen het actie-onderzoek al enige tijd aan de gang was, werd in Osdorp in het kader van de decentralisatie van bestuur een van de eerste Amsterdamse stadsdeelraden opgericht.

De stadsdeelraad sprong op een trein, die al flink door het 'eigen' gebied aan het rijden was. Uiteindelijk is men bij twee experimenten duidelijk betrokken geraakt: de fietscrossbaan en de leefbaarheidsweek/dienstenmarkt. Tevens is een bewoner ('Ome Piet') geïnterviewd, die destijds veel werk heeft verzet bij de organisatie van de leefbaarheidsweek.

7.2. Reflectie op oude experimenten

De fietscrossbaan

Oorspronkelijk lag het in de bedoeling dat er voor de zomervakantie 1982 een fietscrossbaan zou worden aangelegd; bij de D.O.W. was daar ook geld voor gereserveerd. De eerste vertraging ontstond omdat het door Groenvoorzieningen gemaakte ontwerp te duur was. Aan het eind van 1982 was het gereserveerde geld niet besteed en was het geld niet meer voor dit experiment beschikbaar.

In 1983 (toen er nieuwe financieringsbronnen onder andere bij de Stadsdeelraad waren aangeboord) trad een tweede complicatie op: een aantal buurtbewoners wilde de baan niet op de geplande lokatie (vlak bij hun woningen) hebben. Uiteindelijk is in 1984, na uitvoerig overleg met de buurtbewoners, de fietscrossbaan geopend.

DOEL: Een vrije-tijds voorziening creëren, die een alternatief biedt voor het plegen van vandalisme.

PROBLEMEN: - Buurtbewoners waren bang voor geluidsoverlast.
Afgesproken is om er geen wedstrijden te houden.
- Veel moeite gehad om de crossbaan vrij te maken van auto's, motoren en brommers.

EVALUATIE: Aangezien de fietscrossbaan amper gebruikt wordt, is het behaalde effect miniem. Redenen hiervoor zijn:

- Fietscross is niet meer 'in'.
- Gezien het feit dat er geen wedstrijden op gehouden mogen worden is er geen vereniging en zijn er dus ook geen leden die regelmatig trainen. Kortom: dit experiment komt achteraf gezien neer op geldverspilling, te meer daar het onderhoud van de baan jaarlijks f7000,- kost.

De leefbaarheidsweek/dienstenmarkt

De inhoud van dit experiment is reeds behandeld (in hoofdstuk 5). De vertegenwoordiger van de Stadsdeelraad heeft eigenlijk geen nieuwe informatie over dit experiment, ome Piet wel.

- PROBLEMEN:**
- De scholen wilden niet meewerken.
 - Sommige diensten waren weinig inventief, ze werden pas enthousiast als er ideeën voor hen werden bedacht.
 - Er was veel geharrewar over de financiën; dat gaat binnen de ambtenarenwereld erg langzaam*.
- EVALUATIE:**
- Een dergelijk experiment is nuttig, maar moet wel regelmatig (bijvoorbeeld eens per jaar) worden herhaald. Het is goed om mensen met de neus op de feiten (vernielingen) te drukken; maar dat moet je blijven doen.

7.3 Voortzetting oude maatregelen

De fietscrossbaan

Er is reeds geschetst dat de baan in Osdorp geen succes is; het is dan ook niet verwonderlijk dat in de nieuwe wijkacties de ruige speelterreinen sterk in opmars zijn.

De leefbaarheidsweek/dienstenmarkt

Er is reeds gesteld dat hier in Osdorp geen voortzetting aan gegeven is; 'Ome Piet' zou zich hiervoor wel weer in willen zetten.

7.4 Nieuwe maatregelen

Sinds het actie-onderzoek zijn volgens de Stadsdeelraad geen nieuwe maatregelen meer opgezet.

Er zijn drie belangrijke redenen voor het feit dat na het actie-onderzoek de belangstelling voor vandalismpreventie verdween:

- De vandalisme experimenten die plaatsvonden in het kader van het actie-onderzoek werden door de gemeente betaald; na afloop was de 'geldstroom' grotendeels opgedroogd; de Stadsdeelraad kon (wilde) destijds dat 'gat' niet opvangen. Het toenmalige Stadsdeelraadbureau legde zijn prioriteiten elders.
- Na het actie-onderzoek verloren een aantal gemeentelijke diensten voor wat betreft vandalisme-preventie hun interesse in Osdorp. Dit werd mede veroorzaakt door de deconcentratie van de meeste gemeentelijke diensten, die naar de diverse stadsdeelraden worden 'afgespitst'.

*=Overigens moet hier worden aangetekend dat Ome Piet vrij stereotype opvattingen heeft over de ambtelijke wereld. Voor ambtelijke begrippen ging de financiering van de experimenten juist erg eenvoudig.

- De coördinatie viel na het actie-onderzoek geheel weg. De gemeente ging haar aandacht op de nieuwe actie-gebieden concentreren en er was in Osdorp geen instantie die de coördinatie overnam. De Stadsdeelraad was zelf nog in opbouw en mede daardoor viel vandalismpreventie tussen de wal en het schip. Bovendien leefde het idee dat men wel een poosje kon teren op de effecten van het actie-onderzoek.

7.5 Nieuwe ideeën

De stadsdeelraad heeft voor de komende drie jaar bij verschillende sectoren een post vandalismpreventie (in totaal f 60.000,-) vrijgemaakt.

Daarbij wordt onder meer gedacht aan:

- een speelplaats omvormen tot bouwspeelplaats;
- ander gebruik van schooltuinen stimuleren;
- objectversteving;
- voorlichting aan bewoners.

7.6 Conclusies

De belangrijkste conclusie is natuurlijk dat vandalismpreventie in Osdorp een vrij harde dood stierf toen de laatste evaluatie-gesprekken achter de rug waren en de gemeente zijn blik op nieuwe actiegebieden vestigde. Hierbij speelden de volgende drie factoren een belangrijke rol:

- Er werd geen geld voor vandalismpreventie meer vrijgemaakt.
- Gemeentelijke diensten hadden mede ten gevolge van het deconcentratie-proces in Osdorp geen aandacht meer voor vandalismpreventie.
- Er was geen coördinatiepunt meer.

8. HET CENTRALE COORDINATIEPUNT

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een weerslag gegeven van het gesprek met de zogenaamde 'centrale aanjagers', van het actie-onderzoek:

- De vandalisme-coördinator (een beleidsmedewerker) van de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling, destijds full-time belast met het actie-onderzoek;
- Het plaatsvervangend hoofd van afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling. Tijdens het actie-onderzoek trad hij op als voorzitter van de gemeentelijke begeleidingscommissie van het actie-onderzoek;
- De secretaris van de begeleidingscommissie. Op dit moment als beleidsmedewerker werkzaam bij de Stadsdeelraad-Noord. Naast onder andere de onderwerpen speeltuinwerk, bibliotheek, muziekonderwijs, heeft hij ook een deel vandalisme in zijn takenpakket. Wat dit laatste betreft heeft hij een aandeel in het vandalisme project dat nu in Noord van start is gegaan.

8.2 Reflectie op het actie-onderzoek

8.2.1 Problemen bij de voorbereiding van het actie-onderzoek

Het is opvallend dat de voorbereidingen van het actie-onderzoek ambtelijk gezien zo probleemloos verliepen.

Het 'lange-termijn denken' dat in het actie-onderzoek voorstel was terug te vinden (eerst onderzoek dan pas preventieve maatregelen) werd goedgekeurd, terwijl voor een wethouder 'scoren op korte termijn' toch over het algemeen erg belangrijk is. Het was de toenmalige wethouder Van de Wal, die zich achter de lange termijn doelen van het actie-onderzoek stelde en daarmee in belangrijke mate bijdroeg aan de soepele start. Als enige minpunt wordt naar voren gebracht dat B&W in eerste instantie slechts toestemming gaf voor het eerste half jaar van het actie-onderzoek. Daardoor heerste er geruime tijd onzekerheid over het vervolg van het actie-onderzoek.

8.2.2 De lessen van het actie-onderzoek

Als belangrijkste punten komen naar voren:

- De inzichten die het onderzoek onder jongeren en sleutelpersonen en leerkrachten, jongerenwerkers etc. opleverde. Op basis van deze inzichten kon een goed gefundeerd pakket maatregelen worden getroffen.
- De gevolgde methoden om mensen enthousiast te maken voor het uitvoeren van anti-vandalisme experimenten: vanaf het begin af aan hebben de mensen die maatregelen zouden moeten gaan uitvoeren een inhoudelijke inbreng gehad bij het bepalen van de experimenten. Een 'top-down' benadering zou waarschijnlijk veel slechter hebben gewerkt.

- De hele opzet voldeed uitstekend; ze wordt ook in de nieuwe actie-gebieden toegepast.
 - Je mag bij de uitwerking van maatregelen niet te veel 'eisen' van vrijwilligers; op een gegeven moment moet je een financiële vergoeding geven.
 - Er kan worden vastgesteld welke experimenten succesvol en welke minder succesvol waren.
- Meest geslaagde experimenten: projecten op scholen, sleutelwerkplaats, leefbaarheidsweek (dienstenmarkt).
- Minst geslaagde experimenten: afstemming openingstijden jongerencentra, surveillance politie, fietscrossbaan en Ostival (feestdag voor jongeren).

Al met al vormden deze lessen een uitstekend verstrekpunt voor het verdere gemeentelijke anti-vandalisme beleid.

8.3 Voortzetting Osdorp experimenten

In Osdorp zelf heeft men na het actie-onderzoek geen activiteiten meer ondernomen. De 'Osdorp'-opzet is vanaf 1983 in andere wijken geïntroduceert. Jeugdzaken stelt hiervoor een wijkcoördinator beschikbaar. Bij anti-vandalisme projecten die nu opgestart worden, wordt rekening gehouden met de ervaringen tijdens het Osdorp-experiment. Zo heeft men bijvoorbeeld een lesmap ten behoeve van het lager onderwijs ontwikkeld, waaraan behoefte bleek te bestaan in Osdorp. De manier van werken tijdens het actie-onderzoek is, op impliciete wijze, overgenomen bij de huidige projecten (bijvoorbeeld in de Transvaalbuurt, Admiralenbuurt, Dapperbuurt). Ook bij de keuze van projectonderdelen wordt rekening gehouden met de ervaringen in Osdorp. Experimenten waarmee men destijds geen goede ervaringen had opgedaan komen niet meer voor in de nu draaiende projecten. Een jongerendag zal men bijvoorbeeld niet meer organiseren, gezien het geringe effect en de hoge kosten. Aan de andere kant worden de wel geslaagde Osdorp experimenten natuurlijk in de nieuwe wijken zo veel mogelijk toegepast. De nadruk is bijvoorbeeld sterk komen te liggen op de activiteiten in en rond school, waarbij de verschillende gemeentelijke diensten en de politie een belangrijke ondersteunende rol vervullen.

In het kader van de coördinatie van wijkacties worden twee knelpunten signaleerd.

Als gemeentelijke diensten tengevolge van experimenten geld uitsparen (ten gevolge van minder vandalisme schade) kunnen zij dit beter niet aan de grote klok hangen en de besparingen rustig ten goede van het eigen onderhoudsbudget laten komen. Wanneer een dienst wel aangeeft hoeveel bespaard is, bestaat de kans dat de wethouder van Financiën dit geld voor de algemene middelen claimt.

Ondanks het feit dat verschillende experimenten elders herhaald worden, merkt men weinig van 'routineklusverschijnselen'. Voor de mensen die er in die wijken aan meewerken (inclusief de wijkprojectleiders) is het immers allemaal nieuw.

Een mogelijk medicijn hiertegen zou kunnen zijn het werkterrein uit te breiden tot kleine criminaliteit.

Tot slot kan worden opgemerkt dat de huidige medewerker van de stadsdeelraad Noord nog regelmatig baat heeft bij de ervaringen destijds in Osdorp opgedaan.

8.4 Nieuwe maatregelen

8.4.1 Nieuwe activiteiten in het kader van de wijkacties

De meest opvallende daarvan zijn:

- Het buurtintegratieproject op het Balbaoplein. In het kader van dit project is het plein 'heringericht' (onder andere nieuw groen); een toezichthouder aangesteld; een openingsfeest voor omwonenden gehouden en worden plannen voor zelfbeheer door bewoners ontwikkeld.
- Het plan ter verbetering van woonomgeving en woonklimaat in de Roomtuintjes. In dit plan (dat thans wordt uitgevoerd) is ondermeer opgenomen: het beschilderen van kopgevels door kinderen die in de Roomtuintjes wonen (in samenwerking met graffiti-specialisten uit de buurt) en herinrichting van de centrale tuin (onder andere met het oog op onveiligheidsgevoelens van bewoners).

8.4.2 Activiteiten op gemeentelijk niveau

Op gemeentelijk niveau is na de voltooiing van het actie-onderzoek een ambtelijke projectgroep vandalismepreventie ingesteld; een logische voortzetting op de begeleidingscommissie van het actie-onderzoek. Deze ambtelijke projectgroep heeft tot belangrijkste taken het ontwikkelen en uitvoeren van gemeentelijk vandalisme preventiebeleid en het ondersteunen van anti-vandalisme projecten in andere Amsterdamse buurten (ook wijk-actiegebieden). De geïnterviewde vandalisme coördinator voert het secretariaat van deze ambtelijke projectgroep. Binnen het ontwikkelen en uitvoeren van een gemeentelijk preventiebeleid vallen ondermeer twee activiteiten die reeds zijn behandeld:

- het ontwikkelen van het schadeverhaal,
- het uit de weg ruimen van de belemmeringen rond positieve sanctie experimenten op scholen.

Daarnaast wordt een breed scala van andere activiteiten ondernomen: zoals het laten uitvoeren van onderzoeken (een op het terrein van vandalisme en gebouwde omgeving en een naar de relatie tussen sportbeoefening en vandalisme) en het aanstellen van een 'troubleshooter', die wordt losgelaten op 'vandalisme-brandhaarden'.

8.5 Nieuwe ideeën/nog weinig uitgeprobeerde maatregelen

8.5.1 Semi-formeel toezicht

Hierbij speelt de vraag een rol of de effectiviteit wel in verhouding staat met de kosten. Bij speeltuinen kan het bijvoorbeeld wel efficiënt zijn, mits het toezicht alleen op tijdstippen gehouden wordt, wanneer er kinderen zijn. Dus niet van 9 - 17 uur.

8.5.2 Anti-vandalisme projecten in Voortgezet Onderwijs

In het voortgezet onderwijs is het vanwege tijdsdruk vaak onmogelijk om veel aandacht aan vandalisme te besteden. Als gemeente zou je met een kant en klaar aanbod moeten komen, met een programma dat geïntegreerd kan worden binnen het bestaande onderwijs. Bijvoorbeeld een Engelse tekst over vandalisme behandelen tijdens het lesuur 'Engels'. Tot op dit moment zijn er geen goede lespakketten voorhanden.

8.5.3 Adoptiemaatregelen

Men is een voorstander van het meer door jongeren laten beheren van objecten, die ze zelf gebruiken, zoals straatmeubilair, schooltuinen.

PROBLEMEN: - Volwassenen vinden het vaak moeilijk om een stuk verantwoordelijkheid aan jongeren over te dragen. Het vereist wel inzet en begeleiding op afstand. Misschien neemt men de organisatie van adoptiemaatregelen niet op zich vanwege het gebrek aan concrete voorbeelden.

De auteurs tekenen hierbij aan dat de adoptie van abri's (zie 5.4.3) waarschijnlijk weinig enthousiasme oogstte omdat er maar in zeer beperkte mate verantwoordelijkheden (het schoonmaken van de abri) zijn overgedragen. Een adoptie-experiment maakt vermoedelijk meer kan als jongeren ook de kans krijgen een bijdrage te leveren aan ontwerp, reparaties en mogelijke veranderingen van objecten.

8.6 Conclusies

Het gemeentelijk vandalismebeleid heeft zich (grof samengevat) na het actie-onderzoek op drie terreinen geconcentreerd:

- Het houden van 'Osdorp-achtige' projecten in nieuwe actiegebieden.
- Het verder uitwerken van maatregelen die destijds in Osdorp aan het rollen zijn gebracht, maar die veeleer op gemeentelijk niveau geregeld moeten worden (schade verhaal, positieve sancties).
- Het ontwikkelen en entameren van nieuwe maatregelen c.q. van nieuw (beleidsgericht) onderzoek, onder andere naar de relaties tussen gebouwde omgeving en vandalisme en de relatie tussen verschillende vormen van sportbeoefening en vandalisme.

Aan dit rijtje ontbreekt: 'stabilisering van hetgeen in Osdorp is bereikt'.

Daar waren de volgende redenen voor:

- Vandalismpreventie was formeel gesproken in 1982 een zaak van de Stadsdeelraad Osdorp geworden; zij waren de aangewezen instantie om te beslissen of er geld voor vandalismpreventie in Osdorp uitgetrokken werd. De redenen dat dit niet gebeurde zijn in het vorige hoofdstuk al naar voren gekomen.
- Defacto bestond er in 1982 ook geen centraal coördinatiepunt voor gemeentelijk vandalismebeleid. De toenmalige actie-onderzoeker hield zich nog bezig met de evaluatie van het actie-onderzoek en werd pas later (na ruim een jaar) 'omgevormd' tot coördinerende anti-vandalisme beleidsmedewerker.

Tenslotte moet worden aangetekend dat er -ten tijde van de euforie rond de 1 miljoen minder schade in Osdorp- men zich nauwelijks afvroeg of het zinvol zou kunnen zijn om in Osdorp een follow-up aan het actie-onderzoek te geven.

9 CONCLUSIES

In deze conclusies wordt (weer) een onderscheid gemaakt tussen de 'spreidingseffecten' van het actie-onderzoek en het 'residu-effect' in Osdorp.

9.1 Spreidingseffecten

Binnen de spreidingseffecten kan weer een nadere opdeling worden gemaakt:

- 'persoonsgebonden' spreidingseffecten
- Dienstgebonden spreidingseffecten
- Vertaling van de resultaten van het actie-onderzoek in gemeentelijk beleid.

Persoonsgebonden spreidingseffecten

Met persoonsgebonden spreidingseffecten wordt bedoeld op de activiteiten die vertrekkers in hun nieuwe functie/positie hebben ondernomen.

Vier van de vijf vertrekkers die geïnterviewd zijn, hebben na het actie-onderzoek nog op een of andere wijze iets met vandalisme c.q. vandalismpreventie te maken. Zij hebben met name gebruik gemaakt van inhoudelijke leerervaringen, die zij tijdens het actie-onderzoek hebben opgedaan.

De vijfde vertrekkers werkt op een positie waar ze niets meer aan vandalismpreventie kan doen.

Een zesde niet geïnterviewde vertrekkers, heeft het onderwerp na zijn pensionering ook niet los gelaten: getuige de publikatie van een artikel over vandalisme in Jeugd en Samenleving (Termaat: Vandalisme tussen vrolijkheid en lafheid, juli 1986). Hoewel de activiteiten van vertrekkers een aardige opsteker zijn, hebben hun activiteiten (binnen de gemeente als totaal) natuurlijk een beperkte reikwijdte. De invloed zal waarschijnlijk het sterkst zijn in Amsterdam-Noord, daar zijn immers twee vertrekkers terecht gekomen in functies (bij de politie en de Stadsdeelraad) waar ze mede vorm kunnen geven aan vandalisme-preventie beleid.

Dienstgebonden spreidingseffecten

Spreidingseffecten bij gemeentelijke diensten zijn het duidelijkst waarneembaar bij het GVB en de politie (die we voor het gemak nu tot de gemeentelijke diensten rekenen). Deze beide diensten hebben na het actie-onderzoek zelfs een 'eigen' vandalisecommissie in het leven geroepen, die de coördinatie van vandalismpreventie binnen de betreffende dienst voor zijn rekening neemt.

Ook zien we met name binnen het GVB en in wat mindere mate bij de politie, Groenvoorzieningen en de gemeentelijke afdeling Voorlichting dat er nieuwe maatregelen op het terrein van vandalismpreventie worden ontwikkeld.*

*=Overigens is een deel van die activiteiten mede tot stand gekomen via stimulering door het centrale gemeentelijke coördinatiepunt.

Daarnaast hebben alle diensten (behalve de PTT) bepaalde 'Osdorp activiteiten' in hun beleid ingepast.

De verschillen in de mate waarin diensten iets aan vandalisme-preventie doen zijn in ieder geval niet terug te voeren op het vertrek van oud contact personen of uitvoerders. De vier geïnterviewde opvolgers bij de diensten bleken goed op de hoogte van de resultaten van het actie-onderzoek en zijn op het terrein van vandalismepreventie niet minder actief dan hun voorgangers.

De bovenbedoelde verschillen blijken vooral te kunnen worden verklaard door de volgende twee factoren:

- Hoe dichter een dienst bij de klant (de Amsterdammers) staat; hoe sterker de noodzaak een vandalisme-vrij product aan te bieden. Het G.V.B. heeft een aparte afdeling Passagiers-belangen. Bovendien kan vandalisme voor het G.V.B. ten gevolge hebben dat 'de klanten wegblijven'; voor de andere diensten is dat gevaar niet aanwezig.
- Hoe duidelijker het is door wie binnen de dienst de coördinatie van vandalismepreventie wordt vervuld, des te meer aandacht wordt er aan besteed.

Met deze tweede factor zijn we op een belangrijk knelpunt gekomen dat de uitbreiding van vandalismepreventieve activiteiten van een aantal gemeentelijke diensten belemmert. Het ontbreekt binnen deze diensten (met name DOW en GEB) aan een beleid dat verder reikt dan de 'vandalisme-gevoelige aspecten' van de door de betreffende diensten beheerde objecten. Op de mogelijke oplossingen voor dit knelpunt wordt in hoofdstuk 13 in gegaan.

Vertaling van resultaten in gemeentelijk beleid

Het gemeentelijk coördinatiepunt (bij de afdeling Jeugdzaken) is op verschillende manieren verder gegaan met de resultaten van het actie-onderzoek.

In de eerste plaats kan worden gewezen op de projecten in de nieuwe actiegebieden, waarbij de (succesvolle) Osdorp maatregelen zijn overgenomen en voor een vergelijkbare organisatorische opzet is gekozen.

In de tweede plaats zijn bepaalde activiteiten die in Osdorp nog niet zijn uitgevoerd (het schadeverhaal, de positieve sancties) verder op gemeentelijk niveau uitgewerkt. Deze beide activiteiten zijn fraaie voorbeelden van een zompig ambtelijk moeras, waarin het traag vooruit bewegen is. Overigens is bij het schadeverhaal sprake van afstemmingsproblemen tussen verschillende diensten en bij de positieve sancties op scholen van belemmerende regelgeving.

Tenslotte heeft het gemeentelijk coördinatiepunt een aantal nieuwe onderzoeken en experimenten geëntameerd, die voortvloeien uit de aanbevelingen van het actie-onderzoek.

Er zijn ons inziens twee punten waar het centrale coördinatiepunt in de toekomst meer aandacht zou moeten besteden:

- De stimulering van gecoördineerd preventiebeleid van bepaalde gemeentelijke diensten.
- De 'follow-up' van projecten in actie-gebieden.

Op deze beide punten gaan we in hoofdstuk 13 nader in.

9.2 Residu effecten in Osdorp

Sinds het actie-onderzoek in Osdorp is afgelopen, is er bijzonder weinig meer aan vandalismpreventie gebeurd. Op de scholen wordt hoogstens incidenteel nog aandacht aan vandalismpreventie.

De gemeentelijke diensten (inclusief de politie) hebben geen specifiek op Osdorp gerichte activiteiten meer ondernomen. Tenslotte blijkt de fietscrossbaan geen succes te zijn geworden: er wordt zeer weinig gebruik van gemaakt. Het BJC Jes vormt echter een kleine oase temidden van deze preventiewoestijn: de destijds opgezette sleutelclub bloeit als nooit tevoren en tevens zijn er nieuwe kleinschalige activiteiten in gang gezet, die er op gericht zijn jongeren zich op een zinvolle en algemeen geaccepteerde wijze te laten bezighouden.

Voor het in een zakken van de preventie-activiteiten in Osdorp zijn een aantal oorzaken aan te geven:

- Noch de Stadsdeelraad noch diegenen die destijds het actie-onderzoek coördineerden voelden zich geroepen om in Osdorp zorg te dragen voor continuering van bepaalde preventie activiteiten. Op de achterliggende redenen wordt hieronder in gegaan
- Na afloop van het actie-onderzoek hield de actie-onderzoeker zich nog bezig met de evaluatie van het actie-onderzoek, waardoor de feitelijk invulling van een gemeentelijk coördinatiepunt voor vandalismebeleid nog ruim een jaar op zich liet wachten.
Van de Stadsdeelraden die destijds reeds bestonden (Osdorp en Noord) werd verwacht dat zij zelf 'in hun stadsdeel' vandalismebeleid ontwikkelden en implementeerden.
- De Stadsdeelraad Osdorp verkeerde in 1982 in een opbouwfase, waardoor de prioriteiten vooral bij de opbouw van de organisatie lagen. Als logisch gevolg hiervan werd er in die eerste jaren na 1982 geen geld voor vandalismpreventie vrijgemaakt.
- Zowel bij de Stadsdeelraad als bij de coördinatoren van het actie-onderzoek werd nauwelijks nagedacht over de mogelijke follow-up van het actie-onderzoek in Osdorp zelf. Er heerste een tevreden stemming over de bereikte resultaten en vanuit een dergelijke stemming is het des te begrijpelijker dat de aandacht zich ergens anders op richt: "Dit succes is binnen, nu gaan we elders of/en op andere terreinen beginnen". Overigens is dit een vaker voorkomend verschijnsel (zie bijvoorbeeld Pressman en Wildavsky '84)
- Voor de meeste gemeentelijke diensten (behalve GVB en politie) geldt dat zij in feite geen activiteiten mogen ontwikkelen die specifiek op bepaalde buurten zijn gericht. Indien er geen sprake meer is van een bepaald buurt-project waar de diensten hun ondersteuning aan kunnen verlenen, zullen deze diensten ook geen extra activiteiten in een buurt ondernemen.

- Voor de diensten is het door bezuinigingen (met name het terug draaien van overhead budgetten) en door de deconcentratie van de meeste diensten moeilijker geworden om bepaalde activiteiten (bijvoorbeeld een dienstenmarkt) te organiseren. Overigens is dit natuurlijk een punt dat niet alleen nadelige consequenties voor vandalisme-preventie in Osdorp heeft gehad.
- De directeuren van de scholen in Osdorp vinden dat projecten op scholen alleen zinvol zijn als dat gecoördineerd (met andere scholen samen) gebeurt. De Stadsdeelraad zou volgens hen de coördinatie op zich moeten nemen.

De consequenties van een aantal van deze knelpunten voor toekomstige wijkacties behandelen we in hoofdstuk 13.

10 DE ONDERZOEKSOPZET VAN DE ENQUETES ONDER JONGEREN

Doelstelling

De enquête moet inzicht geven in de midden-lange termijn effecten van de vandalisme-projecten op lagere scholen in Osdorp.

Hypothesen

1. 60% van de jongeren in Osdorp kan zich nog iets herinneren van de projecten.
2. De jongeren kunnen aangeven welke projectonderdelen zij niet en welke zij wel leuk vonden. Er vanuit gaande dat de waardering voor een projectonderdeel gerelateerd is aan het didactisch rendement, is het mogelijk om uitspraken te doen over de effectiviteit van verschillende projectonderdelen.
3. Jongeren die deelgenomen hebben aan schoolprojecten hebben sinds het project tot heden minder vandalisme gepleegd dan de jongeren die geen project hebben gevolgd.
4. Jongeren in Osdorp die zich het project herinneren hebben sinds het project tot heden minder vandalisme gepleegd dan jongeren in Osdorp die zich het project niet kunnen herinneren.
5. De mate waarin jongeren (in Osdorp) het project positief waarderen (gemeten aan de hand van het aantal onderdelen dat zij leuk vonden) hangt samen met de mate waarin zij sinds het project hebben vernield: hoe hoger de waardering des te minder vandalisme zij hebben gepleegd.
6. De houding van jongeren ten aanzien van de lagere school (in Osdorp) hangt samen met de waardering van het project: jongeren die een hekel hadden aan de lagere school, waarderen het project negatiever dan jongeren die met plezier naar school gingen.
7. Er bestaat tussen de Rivierenbuurt en Osdorp niet of nauwelijks verschil in vernielgedrag van jongeren die een hekel aan de lagere school hadden.
8. De houding ten opzichte van de vervolgopleiding heeft eveneens invloed op de mate waarin jongeren vandalisme plegen; echter in mindere mate dan de houding ten opzichte van de lagere school.

9. De hypothesen 7 en 8 zijn in het volgende schema samen te vatten:

#

Mate van
vandalisme

Meeste	1) Jongeren met hekel aan lagere school en voortgezet onderwijs in Osdorp én Rivierenbuurt.
vandalisme	2) Jongeren met hekel aan lagere school en positieve houding ten aanzien van voortgezet onderwijs in Osdorp én Rivierenbuurt
	3) Jongeren met positieve houding ten aanzien van lagere school en een hekel aan voortgezet onderwijs in Rivierenbuurt.
	4) Jongeren met positieve houding ten aanzien van lagere school én voortgezet onderwijs in Rivierenbuurt.
	5) Jongeren met positieve houding ten aanzien van lagere school en hekel aan voortgezet onderwijs in Osdorp.
Minste	6) Jongeren met positiever houding ten aanzien van
vandalisme	lagere school en voortgezet onderwijs in Osdorp.

#

10. Er bestaat geen relatie tussen de aard van de vervolgopleiding en het plegen van vandalisme.

Object

De onderzoekspopulatie bestaat uit 92 jongeren in de leeftijd van 13 tot en met 17 jaar. Om een zuiverder beeld te krijgen van de mogelijke vandalisme-verminderende werking die van het project uitgegaan is, wordt de groep die wel een project heeft gevolgd (46 jongeren) vergeleken met een controlegroep die geen project gevolgd heeft (46 jongeren).

In 1982 hebben ongeveer 1500 leerlingen (van het voortgezet- en lager onderwijs) deelgenomen aan de schoolprojecten. In dit onderzoek richten we ons op de indertijd lage-leeftijdsgroep (LO). Een van de redenen hiervoor is dat de LO-projecten indertijd het meest doorslaggevende succes hadden. Een andere reden is dat als we jongeren die destijds ouder dan 13 jaar waren, opnemen in de experimentgroep, we te maken krijgen met een oudere leeftijdsgroep voor wie vandalisme vaak toch al minder aantrekkelijk is geworden. De keuze voor alleen de toenmalige LO-leerlingen biedt een aardige oplossing voor de leeftijdsverschuiving: die leerlingen zijn ook thans nog allemaal jonger dan 17 jaar (de kritische grens waarop velen er qua vandalisme de brui aan zouden geven).

De experimentgroep is geselecteerd uit de leerlingen die in 1982 een project gevolgd hebben en aan het einde van het vandalisme project een vragenlijst hebben ingevuld. Van deze jongeren hadden we de voornaam, de leeftijd en de school waarop deze leerlingen op dat moment zaten. Er is contact opgenomen met de scholen om de aanvullende informatie (zoals adres en telefoonnummer) over de desbetreffende jongeren te verkrijgen.

De geënquêteerde jongeren zijn afkomstig van de volgende scholen in Osdorp: de Kraemerschool, de Paulusschool, de Jac.P.Thijsseschool, de Visser 't Hooftschool, de Westerdijschool en de van Tienhovenschool.

Door deze mix van scholen is er sprake van een ruime variatie in de sociaal/economische en culturele achtergrond van de jongeren. Voor de selectie van de controlegroep is uit de Rivierenbuurt geput. Bij de korte-termijn evaluatie (een half jaar na het beëindigen van het project) zijn eveneens jongeren uit de Rivierenbuurt als controlegroep gebruikt.

De jongeren uit de controlegroep uit de Rivierenbuurt zijn afkomstig van een drietal scholen, te weten de St. Catherinaschool, de Berlageschool en de Maranathaschool. Deze scholen stemmen qua confessionele achtergrond overeen met de experimentgroep-scholen.

Methode

Voor het verzamelen van de benodigde gegevens is gekozen voor het interviewen van individuele jongeren in een neutrale omgeving. Met de coördinator van de BJC 'Jes' in Osdorp en van de JC 'De Brug' in de Rivierenbuurt is afgesproken dat de interviewers in een ruimte van deze centra konden plaatsvinden.

De 92 interviews zijn in de maand oktober afgenomen (de vragenlijst is opgenomen in Bijlage C). Oorspronkelijk lag het in de bedoeling om in totaal 100 jongeren te interviewen: uit elke subgroep 50, te betrekken uit ongeveer 80 beschikbare adressen. In Osdorp bleken de gegevens die de scholen hadden doorgegeven echter vaak onvolledig en verouderd (jongeren waren verhuisd). Uiteindelijk konden er 54 jongeren op worden gespoord. Zes van deze jongeren (drie jongens en drie meisjes) weigerden medewerking; ze zeiden geen tijd te hebben of geen toestemming van hun ouders te krijgen.

Opvallend was de grote hoeveelheid tijd die de onderzoekers moesten steken in het overtuigen van de ouders van het nut van dit onderzoek. Dit bleek een noodzakelijke voorwaarde te zijn voor de komst van de jongere naar het buurthuis. In Osdorp was het percentage jongeren dat de eerste afspraak nakwam slechts 60%.

Na vele pogingen om de respondenten alsnog te bereiken kwamen we tenslotte op het aantal van 46 geïnterviewde jongeren (hetgeen neerkomt op 85% van alle gebelde jongeren) voor de experimentgroep. Om toch aan de voorgestelde 50 jongeren te komen, hebben de interviewers enkele jongeren geïnterviewd, die op dat moment in het buurthuis aanwezig waren en die een project gevolgd hadden.

Het aantal vernielers onder deze jongeren (3 van de 4) bleek naderhand echter niet in verhouding te staan tot het vernielerspercentage van de jongeren die op afspraak naar het buurthuis gekomen waren: namelijk 6 van de 46.

De buurthuiswerkers hadden de neiging om juist die jongeren aan te wijzen als geschikt voor een interview, waarvan ze wisten dat ze vernielden. Daarom is besloten om deze laatste vier jongeren uit te sluiten van het onderzoek.

In de Rivierenbuurt hebben de interviewers ruim de tijd genomen om met de ouders te praten en werd hen gevraagd toezicht te houden op het nakomen van de afspraak door zoon- of dochterlief. Dit wierp vruchten af: de opkomst was nu direct ongeveer 90% en werd op snellere wijze een overeenkomstig aantal jongeren (46) geïnterviewd.

11 DE RESULTATEN VAN DE ENQUETES

11.1 Algemeen

Allereerst presenteren we in twee tabellen een aantal basisgegevens over de experimentgroep en de controlegroep.

Tabel 1 Vandalisme, project en geslacht

	wel vandalisme		geen vandalisme		totaal abs.
	abs	%	abs.	%	
Projectgroep:					
Jongen	6	20	24	80	30
Meisje	0	-	16	100	16
Controlegroep:					
Jongen	10	32	21	68	31
Meisje	0	-	15	100	15

We zien dat in de experimentgroep 6 jongens (20% van de jongens) wel eens vernielen of hebben vernield. In de controlegroep gaat het om 10 jongens (32% van de jongens). Voorts zien we dat de verdeling tussen jongens en meisjes scheef is, namelijk 30 jongens en 16 meisjes in de experimentgroep en 31 jongens en 15 meisjes in de controlegroep. Zoals reeds beschreven is, is de experimentgroep samengesteld uit de jongeren die in 1982 (na het experiment) een vragenlijst hebben ingevuld. Destijds heeft men ervoor gekozen om meer jongens dan meisjes te interviewen, een logisch gevolg hiervan is dat wij over meer namen van jongens dan van meisjes beschikten. Gezien de resultaten uit vorige onderzoeken, namelijk dat meisjes minder vernielen dan jongens, hebben we geen extra moeite gedaan om meer meisjes op te sporen. Wel hebben we erop gelet dat de verhouding jongens/meisjes in de beide groepen overeenkwam.

Het is overigens zeer opvallend dat het percentage jongeren dat zegt ooit te hebben vernield, in vergelijking met de resultaten van eerdere interviews met jongeren (1981) in het kader van het actie-onderzoek, beduidend lager ligt.

Daaruit kwam naar voren dat in de leeftijdscategorie 13 tot en met 16 jaar maar liefst 58% van de jongens en 40% van de meisjes ooit wel eens wat had vernield. Voor dit verschil tussen 1981 en 1986 zijn de volgende verklaringen aan te voeren:

- 1 De invloed van het project. Dit geldt uiteraard vrijwel uitsluitend voor de jongeren in Osdorp.
 - 2 Het verschil in interviewsituatie: door jongeren in groepjes te interviewen komen ze eerder met vernielverhalen op de proppen dan wanneer ze afzonderlijk geïnterviewd worden. Dit wordt ondermeer verklaard uit het verschijnsel dat jongeren elkaars geheugen opfrissen.
- Overigens hebben groepsinterviews als nadeel dat ze mogelijk tot overdreven vernielverhalen aanleiding geven.

3 Jongeren die wel eens wat vernielen zijn oververtegenwoordigd in de groep jongeren die een interview weigerden of de afspraak voor het interview niet nakwamen.

4 De populariteit van het plegen van vernielingen is de laatste jaren in zijn algemeenheid (in Amsterdam) afgenomen.

Het is uiteraard niet mogelijk aan te geven welke relatieve invloed deze verschillende verklaringen hebben. Dat is in dit kader ook niet zo interessant: er is geen reden aan te nemen dat de factoren 2 tot en met 4 een storende invloed hebben op de vergelijking van jongeren uit Osdorp met jongeren uit de Rivierenbuurt.

Een onderzoekstechnisch nadeel van het geringe aantal vernielers in de onderzoeksgroepen (met name in Osdorp) is wel, dat het vrijwel onmogelijk wordt om de 4e en 5e hypothese te toetsen.

Tabel 2 Vandalisme en leeftijd

	wel vandalisme	geen vandalisme	totaal
Projectgroep:			
12 jaar	0	1	1
13 jaar	3	6	9
14 jaar	1	13	14
15 jaar	1	14	15
16 jaar	1	5	6
<u>17 jaar</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
Totaal	6	40	46
Controlegroep:			
12 jaar	0	0	0
13 jaar	0	2	2
14 jaar	5	13	18
15 jaar	5	14	19
16 jaar	0	7	7
<u>17 jaar</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Totaal	10	36	46
Totale groep:			
12 jaar	0	1	1
13 jaar	3	8	11
14 jaar	6	26	32
15 jaar	6	28	34
16 jaar	1	12	13
<u>17 jaar</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
Totaal	16	76	92

Het was vanwege het beperkte aantal namen en adressen die de scholen doorgaven onmogelijk om een controlegroep te selecteren die qua leeftijdsopbouw exact overeenkwam met de experimentgroep. In de eerste instantie is gekozen voor een gelijke verdeling jongens/meisjes.

De leeftijdscategorie die in dit onderzoek het meest vernielt is de groep 13-jarigen (25% van de ondervraagden). Daarna komen achtereenvolgens de 14-jarigen (18.7%), de 15-jarigen (17.6%) en tot slot de 16-jarigen (7.6%).

De 13-jarigen zijn dus in de controlegroep dun gezaaid in verhouding tot de experimentgroep. Indien deze verhouding beter was geweest, is de kans vrij groot dat het verschil tussen experimentgroep en controlegroep in aantal jongeren dat vandalisme heeft gepleegd nog wat groter was uitgevallen.

11.2 Het toetsen der hypothesen

Hypothese 1 60% van de jongeren in Osdorp kan zich nog iets herinneren van de projecten.

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat:

- 34 van de 46 jongeren (74%) zich spontaan het project herinneren;
- 20 jongeren (43%) spontaan een aantal onderdelen van het project kunnen noemen;
- 36 jongeren (78%) zich het project herinneren en zich één of meer onderdelen herinneren, nadat de projectonderdelen zijn opgesomd.

De hypothese wordt dus ruimschoots bevestigd, waarbij wel moet worden aangetekend dat -gelet op het feit dat maar 43% van de jongeren zelf projectonderdelen kunnen 'produceren'- een flink deel van de groep nog slechts vage herinneringen aan het project bewaart.

De onderdelen die de jongeren zich spontaan kunnen herinneren zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3: spontaan herinneren van projectonderdelen.

	Aantal jongeren dat betreffende onderdeel gehad heeft	Aantal jongeren dat betreffende onder- deel spontaan noemde
. diaserie over vandalisme	35	6
. maken tekeningen, collages etc. over vandalisme	26	5
. kringgesprekken	39	4
. inventarisatie van vernie- lingen in de buurt	26	4
. fotograferen vernielde objecten	22	4
. lessen over vandalisme	19	2
. opstel maken	20	2
. houden interviews buurtbewoners	22	2
. opstel maken	20	2
. video over vandalisme	19	1
. opknappen schoolplein	22	1
. bezoek politiebureau	15	0
. alternatieve vrije tijdsbeste- ding (bezoek Meervaart, Kinder- boerderij)	22	0
. schoolkrant over vandalisme	22	0
. opruimactie in de buurt	22	0
. dagblad van Midden-Nederland	9	0
. lezing PTT-functionaris	7	0
. film en lezing Stadsreiniging	7	0
. werkstuk milieu	0	1

Uit deze tabel blijkt dat met name die onderdelen waarin vandalisme duidelijk aan de orde wordt gesteld spontaan worden herinnerd. Op het eerste gezicht valt de video wat uit de toon. Een probleem is echter dat voor het project meerdere videofilms konden worden gebruikt; in één daarvan werd vandalisme nauwelijks aan de orde gesteld.

Voorts is het verrassend dat één leerling zich een milieuproject weet te herinneren, terwijl geen van de zes scholen in het kader van het vandalisme-project een milieu-onderdeel heeft opgenomen. De meest waarschijnlijke verklaring is dat op een ander tijdstip wel een milieu-project heeft plaatsgevonden en dit door de betreffende jongere nu abusievelijk als onderdeel van het vandalisme-project wordt beschouwd.

Hypothese 2 De jongeren kunnen aangeven welke projectonderdelen zij niet en welke zij wel leuk vonden.

Er van uitgaande dat de waardering voor een projectonderdeel gerelateerd is aan het didactisch rendement, is het mogelijk om uitspraken te doen over de effectiviteit van verschillende projectonderdelen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de waardering van de diverse projectonderdelen (die bij deze vraag door de interviewer werden voor gelezen).

Tabel 4: Waardering voor projectonderdelen

Projectonderdeel	totaal herinnerd	waarde*		geleerd**	
		pos	neg	pos	neg
. opstel maken	8	6		2	
. diaserie over vandalisme	24	22		14	
. bezoek politiebureau	7	6		3	1
. kringgesprekken	18	14	1	8	
. inventarisatie van vernielingen in de buurt	12	11		5	
. schoolkrant over vandalisme	14	10	2	2	
. maken tekeningen/collages	17	12	2	1	2
. video over vandalisme	4	4		2	
. fotograferen vernielde obj.	12	11		2	
. interviews met buurtbewoners	6	4	2		
. lessen over vandalisme (bv. rekenen met schadebedragen)	12	8	2	5	
. opknappen schoolplein	14	7	6		2
. opruimactie in de buurt	3	1	1	1	
. film en lezing stadsreiniging	1				
. werkstuk milieu	8	3	3		
. alternat. vrijetijdsbesteding (bezoek Meervaart, kinderboerderij)	5	4	1		
. lezing PTT-functionaris	1	1			

*= 'Waarde pos' betekent dat de jongeren het onderdeel leuk vonden, 'waarde neg' betekent dat de jongere het onderdeel niet waardeerde.

**= 'Geleerd pos' betekent dat de jongere aangeeft iets van het project geleerd te hebben. 'Waarde neg' betekent dat de jongere zegt niets van het onderdeel geleerd te hebben.

Als we de meest positief gewaardeerde onderdelen op een rijtje zetten komt het onderstaande beeld naar voren.
Aantal leerlingen dat onderdeel 'gehad' heeft.

Tabel 5: Onderdelen die positief worden gewaardeerd.

Projectonderdeel	aantal leerlingen dat onderdeel 'gehad' heeft	aantal leerlingen dat onderdeel leuk vond	aantal leerlingen dat iets positiefs van het onderdeel heeft geleerd
. diaserie over vandalisme	35	22	(14)
. kringgesprekken	39	14	(8)
. maken tekeningen/collages	26	12	(1)
. inventarisatie van vernielingen in de buurt	26	11	(5)
. fotograferen vernielde objecten	22	11	(2)
. schoolkrant over vandalisme	24	10	(2)
. lessen over vandalisme	19	8	(5)
. opknappen schoolplein	22	7	(0)
. bezoek politiebureau	15	6	(3)
. opstel maken	20	6	(2)
. alternat. vrijetijdsbesteding	22	4	(0)
. video over vandalisme	19	4	(2)
. interviews met buurtbewoners	22	4	(0)

Uit dit rijtje blijkt dat vooral de diaserie, het kringgesprek, de inventarisatie van vernielingen in de buurt en de (reken-)lessen over vandalisme een duidelijk positief didactisch rendement opleveren. Het zelfde geldt vermoedelijk voor het bezoek aan het politiebureau.

Voorts is het opvallend dat een aantal onderdelen weliswaar positief wordt gewaardeerd, terwijl slechts weinig jongeren zegt er iets van te hebben geleerd. Het betreft hier vooral het maken van tekeningen en collages over vandalisme, het fotograferen van objecten, het maken van een schoolkrant over vandalisme, het opknappen van het schoolplein, het houden van interviews met buurtbewoners en het aangeven van alternatieve mogelijkheden van vrijetijdsbesteding. Concluderend kunnen we vaststellen dat het didactisch rendement van onderdelen waarin de negatieve aspecten van vandalisme het sterkst worden belicht (de directe benadering) het grootst is. Dit neemt overigens niet weg dat andere (positief gewaardeerde) onderdelen, waarin vaak sprake is van een meer indirecte benadering, ook nuttig zijn. Zij hebben vooral een functie als verlevendiging van het project als geheel.

In tabel 4 kunnen we tevens kijken naar het rijtje onderdelen waarover sommige leerlingen een negatief oordeel vellen. Hier vallen vooral de volgende twee onderdelen op: het opknappen van het schoolplein en -in mindere mate- het houden van interviews met buurtbewoners: een derde tot de helft van de jongeren, die zich het onderdeel herinneren, hebben hier een negatief oordeel over. Het betreft hier activiteiten waarbij de relatie tot vandalisme vaak vaag is* en waarbij de jongeren een bepaalde inspanning moeten leveren, die afwijkt van de 'prestatie' die bij de meeste andere onderdelen moet worden geleverd: het opknappen van het schoolplein is vooral fysiek werk en het houden van interviews kan (afhankelijk van de vragenlijst en de te interviewen mensen) al snel eentonig worden. Overigens wil dit niet zeggen dat deze (of soortgelijke) onderdelen beter niet meer in projecten opgenomen kunnen worden. Zo heeft bijvoorbeeld het opknappen van het schoolplein een zeer positief korte termijn effect gehad: alle leerlingen profiteerden van het opgeknapt schoolplein en vernielingen bleven er achterwege.

Tenslotte kan worden nagegaan wat de jongeren nu van het project hebben geleerd.

Tabel 6: Het leereffect van vandaliseprojecten op school

genoemd leereffect	aantal keren genoemd
Omvang schade	11
Waarom vandalisme niet goed is	10
Gevolgen vandalisme	9
Leerzaam	7
Niets	5
Iedereen moet meebetalen	1
Weet niet/Geen antwoord	12

Als we kijken naar de drie meest genoemde leereffecten, dan blijken dit zonder uitzondering effecten te zijn die voort komen uit de directe benadering. Dit onderstreept de conclusie dat de onderdelen, die de nadelige gevolgen van vandalisme het duidelijkst benadrukken, het meeste didactisch rendement opleveren.

*= Overigens bleek dat voor wat betreft het opknappen van het schoolplein ook al uit de evaluatie die direct na het project werd gehouden.

Hypothese 3: Jongeren die deelgenomen hebben aan schoolprojecten hebben sinds het project tot heden minder vandalisme gepleegd dan jongeren die geen project hebben gevolgd.

Tabel 7: relatie deelname aan projecten en vandalisme

	totaal	nooit vernield	voor het laatst voor 1982 vernield	voor het laatst na 1982 vernield
Projectgroep	46	40	3	3
Controlegroep	46	36	0	10
met project	5	44	0	1
zonder project	41	32	0	9
Totaal				
met project	51	4	3	4
zonder project	41	32	0	9

De vergelijking tussen experimentgroep en controlegroep valt (duidelijker dan in tabel 1) in het voordeel van de experimentgroep uit:

Van de jongeren die na 1982 hebben vernield komen er 10 uit de Rivierenbuurt en slechts 3 uit Osdorp. Aangezien dit de belangrijkste uitkomst van de enquête is, werd nagegaan of dit verband significant is. Dat is het inderdaad: de Pearson correlatie coëfficiënt is .0182.

Uit 'veiligheidsoverwegingen' is ook aan de respondenten van de controlegroep gevraagd of ze op hun lagere of huidige school één of meerdere lessen (projecten) over vandalisme hebben gevolgd. Dit blijkt slechts bij een beperkt deel van de respondenten het geval. Het verschil tussen experimentgroep en controlegroep is nu iets minder groot: van de jongeren die na 1982 hebben vernield hebben er 9 geen project gehad en 4 wel. In de Rivierenbuurt hadden de projecten echter een zeer beperkte omvang.

In ieder geval kunnen we op basis van tabel 7 vaststellen dat de derde hypothese wordt bevestigd.

Tabel 8 werpt een nader licht op het soort vernielingen die door jongeren uit de experimentgroep in vergelijking tot de controlegroep worden gepleegd.

Tabel 8: Vernielingen naar frequentie, omstandigheden, aard en motief.

	Projectgroep		Controlegroep	
	voor project	na project	voor 1982	na 1982
frequentie vernielingen:				
vaak	0	1	0	1
regelmatig	0	0	0	3
af en toe	3	2	0	6
omstandigheden:				
alleen	0	1	0	0
groepjes	3	2	0	10
soort vernielingen:				
fikkie steken	2	1	0	4
graffity	2	3	0	7
uit de hand gelopen spel	0	1	0	0
echt zware vernielingen	0	1	0	0
reden:				
voor de gein	1	1	0	5
verveling	1	1	0	5
meedoen	1	0	0	0
wraak	0	1	0	0

De frequentie van de vernielingen is in de meeste gevallen beperkt. Alle jongens, op één na, vernielen uitsluitend in groepjes. Als belangrijkste motieven worden 'verveling' en 'voor de gein' genoemd. Opmerkelijk is dat het soort vandalisme die de jongeren uit Osdorp na het project plegen in 2 van de 3 gevallen beperkt blijft tot graffiti. De resterende jongen pleegt alle vier bovengenoemde vormen van vandalisme. Hij opereert alleen en zijn motief is wraak.

Graffiti is bij beide groepen de meest voorkomende vorm van vandalisme. Eén van de jongens van de experimentgroep krijgt zelfs opdrachten om rolluiken en dergelijke op te sieren, 'spuiten' doet hij nu alleen nog maar in opdracht.

Een ander opvallend punt is dat op de vraag of een jongere vernield, vaak in eerste instantie nee geantwoord werd, pas nadat bekladding als een vorm van vernielen werd genoemd werd er ja geantwoord. Met andere woorden jongeren vatten graffiti niet als een vorm van vernielen op.

Het is dan ook in zekere zin 'geruststellend' dat van de drie jongeren die na het Osdorp project toch zijn gaan vernielen zich twee tot graffiti beperken. Het is voor hen geen vandalisme in de betekenis die er ten tijde van het project aan toe werd gekend.

Hypothese 4: jongeren in Osdorp die zich het project herinneren hebben sinds het project minder vandalisme gepleegd dan jongeren in Osdorp die zich het project niet kunnen herinneren.

Tabel 9: vandalisme en herinneren project.

	nooit vandalisme	het laatst voor project vernield	het laatst na project vernield
Kan zich het project spontaan herinneren	30	2	2
Kan zich het project niet spontaan herinneren	10	1	1

De gegevens uit de tabel tenderen naar een bevestiging van de hypothese, maar gezien het kleine aantal vernielende jongeren in Osdorp mag hier geen uitspraak worden gedaan. Een andere methode om de invloed van het project vast te stellen is de vraag of jongeren zelf een verband zien tussen het niet meer plegen van vandalisme en het project.

Van de jongeren die na het project gestopt zijn met vernielen (3) wijt één jongen dit aan het project. Eén jongen zegt het kinderachtig te zijn gaan vinden en de derde geeft als reden aan dat hij het zonde vindt om te vernielen.

Deze laatste reden komt overeen met een van de belangrijkste doelen van de projecten op school.

Op basis van de uitspraken van deze 3 jongeren is het aannemelijk dat het project (ook) op langere termijn een positief effect heeft gehad op jongeren die ten tijde van het project vernielden.

Hypothese 5: De mate waarin jongeren uit Osdorp het project positief waarderen, hangt samen met de mate waarin zij sinds het project hebben vernield: hoe hoger de waardering des te minder vandalisme.

Tabel 10: vandalisme en de waardering van het project.

waardering	wel vandalisme na het project	geen vandalisme na het project
0	0	6
1	2	17
2	1	8
3	0	4
4	0	5

Over deze hypothese is in verband met het geringe aantal jongeren dat na het project heeft vernield geen zinnige uitspraak te doen.

Hypothese 6: De houding van jongeren (ten aanzien van de lagere school in Osdorp) hangt samen met de waardering van het project: jongeren die een hekel hadden aan de lagere school, waarden het project negatiever dan jongeren die met plezier naar school gingen.

Tabel 9: de waardering van het vandaliseproject en de waardering voor de lagere school.

	waardering project:				
waardering lagere school:	0	1	2	3	4
leuk	4	16	9	4	5
gaat wel	2	3	1	0	0
vervelend	0	2	0	0	0

De eerste conclusie die we uit deze tabel kunnen trekken is dat de jongeren de lagere schoolperiode als opvallend positief beoordelen. Wellicht is hier sprake van een soort 'Militaire Dienst effect': als het eenmaal achter de rug is zeggen veel mensen dat het achteraf gezien 'best meeviel'. In ieder geval is het moeilijk om verdere conclusies over de hypothese te trekken. Het lijkt inderdaad zo te zijn dat jongeren die de school leuk vonden het project ook wat positiever hebben gewaardeerd, maar het aantal jongeren die de lagere school niet leuk vonden is te gering om de hypothese te bevestigen.

Hypothese 7: er bestaat tussen de Rivierenbuurt en Osdorp niet of nauwelijks verschil in vernielgedrag van jongeren die een hekel aan de lagere school hadden.

Tabel 12: Vandalisme en oordeel lagere school

	wel vandalisme na 1982	geen vandalisme na 1982
experimentgroep		
leuk	2	36
gaat wel	1	5
vervelend	0	2
controlegroep		
leuk	3	26
gaat wel	3	9
vervelend	4	2

De controlegroep blijkt een negatievere waardering te hebben voor hun lagere school dan de experimentgroep. Van de experimentgroep zijn er 8 jongeren die hun lagere school niet leuk vonden, van de controlegroep zijn dit er 16.

Het opmerkelijke verschijnsel doet zich echter voor dat de houding ten aanzien van de lagere school in Osdorp niet lijkt samen te hangen met het plegen van vandalisme en in de Rivierenbuurt wel. Daarmee gaat hypothese 7 in ieder geval niet op.

Hypothese 8: de houding ten opzichte van de vervolgopleiding heeft eveneens invloed op de mate waarin de jongeren vandalisme plegen: echter in mindere mate dan de houding ten opzichte van de lagere school.

Tabel 13: vandalisme en oordeel huidige school

	wel vandalisme na 1982	geen vandalisme na 1982
experimentgroep		
leuk	1	34
gaat wel	2	8
vervelend	0	1
controlegroep		
leuk	4	28
gaat wel	6	8
vervelend	0	0

We kunnen constateren dat wat betreft de controlegroep in de Rivierenbuurt de mate van waardering voor de lagere school niet veel verschilt van de waardering voor het voortgezet onderwijs als voorspeller van het plegen van vernielingen. Bij de experimentgroep uit Osdorp zien we daarentegen wel een verschil. De waardering voor het voortgezet onderwijs blijkt een betere voorspeller van vandalisme dan de waardering voor het lager onderwijs.

Daarmee is hypothese 8 ook op losse schroeven gezet.

Hypothese 9: samenvatting 7 en 8

Gelet op het feit dat hypothese 7 en 8 niet opgaan, is het natuurlijk logisch dat hypothese 9 ook weerlegd wordt. Toch hebben we een schema opgesteld zoals in hypothese 9 is bedoeld.

De groepen luiden als volgt:

- Groep 1: Jongeren met een hekel (= gaat wel + vervelend) aan lagere school en voortgezet onderwijs in Osdorp en Rivierenbuurt.
- Groep 2: Jongeren met een hekel aan lagere school en positieve houding ten opzichte van voortgezet onderwijs in Osdorp en Rivierenbuurt.
- Groep 3: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en een hekel aan voortgezet onderwijs in Rivierenbuurt.
- Groep 4: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en hekel aan voortgezet onderwijs in Osdorp.

Groep 5: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en hekel aan voortgezet onderwijs in Osdorp.

Groep 6: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en voortgezet onderwijs in Osdorp.

De hypothese is dat de mate van vandalisme geleidelijk afneemt van groep 1 tot en met groep 6.

Tabel 14: vandalisme, project en waardering voor opleiding.

	wel vandalisme	geen vandalisme
Groep 1	6 (50%)	6 (50%)
Groep 2	2 (15%)	11 (85%)
Groep 3	1 (20%)	4 (80%)
Groep 4	2 (8%)	22 (92%)
Groep 5	3 (37%)	5 (63%)
Groep 6	2 (7%)	28 (93%)

We zien dat de 'uiteinden' van hypothese 9 kloppen, groep 1 vernielt het meest, groep 6 het minst. Groep 5 valt het meest uit de toon: bij hypothese 8 zagen we reeds dat de waardering voor de huidige school een betere voorspeller is voor vandalistisch gedrag dan de mate van waardering voor de lagere school. Bovendien zagen we dat dit voornamelijk het geval was bij de experimentgroep (Osdorp).

Groep 2, 3 en 4 verschillen niet zoveel van elkaar. Als we deze groepen rangschikken op volgorde ontstaat het volgende plaatje:

Mate van
vandalisme

Meeste

- vandalisme groep
- 1: Jongeren met een hekel aan lagere school en voortgezet onderwijs in Osdorp en de Rivierenbuurt.
 - 2: Jongeren met een hekel aan lagere school en positieve houding ten opzichte van voortgezet onderwijs in Osdorp en Rivierenbuurt.
 - 3: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en een hekel aan voortgezet onderwijs in de Rivierenbuurt.
 - 4: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en voortgezet onderwijs in Rivierenbuurt.
 - 5: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en hekel aan voortgezet onderwijs in Osdorp.
 - 6: Jongeren met een positieve houding ten aanzien van lagere school en voortgezet onderwijs in Osdorp.

Minste
vandalisme

Uit dit schema kunnen 2 conclusies worden getrokken:

- Naast het al dan niet gevolgd hebben van een project, blijkt de houding ten aanzien van de huidige school een vrij krachtige voorspeller van vandalisme.
- Het lijkt zelfs zo te zijn dat de houding ten aanzien van de huidige school de invloed van een project (na ruim vier jaar) te niet kan doen.

Hypothese 10: Er bestaat geen relatie tussen het niveau van de vervolgopleiding en het plegen van vandalisme.

Tabel 15: Vandalisme en opleiding

	wel vandalisme na 1982	geen vandalisme na 1982	totaal
Projectgroep:			
LBO	2	10	12
MAVO	0	14	14
HAVO/VWO	1	19	20
Controlegroep:			
LBO	6	11	17
MAVO	2	10	12
HAVO/VWO	2	15	17

Zowel bij de experimentgroep als bij de controlegroep zien we dat de jongeren die een LBO opleiding volgen meer vernielingen plegen dan jongeren die een MAVO of een HAVO/VWO opleiding volgen. Dit verband zou wellicht verklaard kunnen worden door een tweetal andere verbanden*:

- een samenhang tussen de aard van de schoolopleiding en de houding ten aanzien van school;
- een samenhang tussen geslacht en type voortgezet onderwijs dat door de jongeren wordt gevolgd.

Door middel van de tabellen 16 en 17 kan worden nagegaan of deze verbanden inderdaad bestaan.

Tabel 16: Niveau van schoolopleiding en de houding ten aanzien van school.

	LBO	MAVO	HAVO/VWO
Projectgroep			
Leuk	7	9	19
Gaat wel	4	5	1
Vervelend	1	0	0
Controlegroep			
Leuk	6	11	15
Gaat wel	11	1	2
Vervelend	0	0	0

*=Er zou nog een derde voor de hand liggende factor in het spel kunnen zijn: namelijk een oververtegenwoordiging van een bepaalde leeftijdscategorie op een bepaald type onderwijs. Dit is echter niet het geval: de verschillende leeftijdscategorieën zijn gelijkmatig over de drie onderwijstypen verdeeld.

Hieruit blijkt dat er inderdaad een samenhang bestaat tussen de aard van de vervolgopleiding en de houding ten aanzien van school: HAVO/VWO wordt door bijna alle leerlingen leuk gevonden. terwijl het LBO door veel minder leerlingen leuk wordt gevonden.

Opvallend is dat de leerlingen van de MAVO in de Rivierenbuurt bijna allemaal een positieve waardering ten aanzien van hun school hebben; terwijl in Osdorp een flink deel van de leerlingen de school maar matig waarderen.

Tabel 17: Opleiding en geslacht.

	jongen	meisje
Experimentgroep		
LBO	11	1
MAVO	8	6
HAVO/VWO	11	9
Controlegroep		
LBO	13	4
MAVO	7	5
HAVO/VWO	11	6

We zien dat in het LBO de jongens veel sterker oververtegenwoordigd zijn dan bij de andere twee onderwijstypen. Op basis van de tabellen 16 en 17 kan dus worden geconcludeerd dat hypothese 10 niet klopt. Het verband tussen de aard van de vervolgopleiding en het plegen van vandalisme kan evenwel voor een deel verklaard worden uit het feit dat op het LBO relatief veel jongens zitten. Bovendien wordt het LBO door relatief veel jongeren niet leuk gevonden.

12 CONCLUSIES ENQUETES ONDER JONGEREN

Uit het onderzoek onder jongeren in Osdorp en de Rivierenbuurt kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

Bijna 75% van de Osdorpse jongeren kunnen zich het project spontaan herinneren.

Tevens blijkt ruim 40% uit zichzelf 1 of meer projectonderdelen op te kunnen noemen.

De onderdelen die het best beklijven, zijn onderdelen waarin de gevolgen van vandalisme op een zeer directe manier aan de orde worden gesteld, deze onderdelen worden het best herinnerd en relatief veel jongeren zeggen er iets (positiefs) van geleerd te hebben.

Het project heeft ook op midden-lange termijn op de Osdorpse jongeren een positief effect gehad: na het project hebben slechts drie jongeren (6%) uit de experimentgroep vernield, tegenover 10 (20%) in de controlegroep.

Van deze drie jongeren (uit de experimentgroep) die na het project hebben vernield, zijn er twee die zich tot graffiti beperken. Deze vorm van vandalisme kreeg destijds in de projecten weinig aandacht.

Er zijn drie jongeren uit de experimentgroep die voor het project vernield hebben, maar daarna niet meer. Een van deze drie wijt dat expliciet aan het project; een tweede geeft een reden ('vandalisme is zonde') op die gelijk is aan een van de hoofddoelstellingen van de projecten op scholen.

Helaas zijn er geen verdere uitspraken te doen over het stoppen met vernielen of het niet gaan vernielen na het project in relatie tot het herinneren van het project en de waardering voor bepaalde project onderdelen.

Er mag dus met enige voorzichtigheid (met name ten aanzien van de eerste conclusie) worden gesteld dat:

1. Sommige jongeren uit Osdorp zijn (blijvend) gestopt met vernielen onder invloed van het project.
2. Sommige jongeren in Osdorp zijn mede dankzij het project nooit met vernielen zijn begonnen.
3. Het onduidelijk is of jongeren die in Osdorp na het project wel met vernielen zijn begonnen het project anders 'beleefd' hebben dan de 'stoppers' of degenen die er nooit aan begonnen zijn.

Uit deze eerste 2 punten kan worden afgeleid dat schoolprojecten ook na een aantal jaren nog doorwerken. Voor anti-vandalisme beleidsmakers is dat een zeer belangrijk gegeven: het is immers niet noodzakelijk om dezelfde jongeren elk jaar opnieuw met projecten te bestoken.

Omdat er uit de eerste evaluatie (direct na afloop van de projecten) is gebleken dat er een relatie bestaat tussen de invloed van vandaliseprojecten op lagere scholen en de houding van leerlingen ten aanzien van school is ook in deze midden-lange termijn evaluatie nagegaan of de houding ten aanzien van school inwerkt op het vandalisme dat door jongeren wordt gepleegd.

Dit heeft de volgende conclusies opgeleverd:

1. Er is geen relatie tussen de houding die de jongeren hadden ten aanzien van de lagere school en het plegen van vandalisme op latere leeftijd; juist een negatieve houding ten aanzien van de vervolgopleiding lijkt een krachtige voorspeller voor het plegen van vandalisme. Waarbij voorts kan worden vastgesteld dat een negatieve houding ten aanzien van school vooral op het LBO voorkomt.
Voor de controlegroep is het logisch dat een hekel aan de huidige school een grotere invloed heeft op het plegen van vandalisme dan een hekel aan de toenmalige lagere school. Van de jongeren uit de experimentgroep had men echter kunnen verwachten dat een negatieve houding ten aanzien van de lagere school de positieve invloed van het project had getemperd. Het is mogelijk dat een dergelijke invloed zich wel voordoet, maar zich niet in dit onderzoek heeft geopenbaard vanwege het feit dat in onze Osdorp steekproef maar weinig jongeren die hebben vernield of/en een hekel aan de lagere school hadden.
 2. Met enige voorzichtigheid kan worden geconstateerd dat een hekel aan school waar men tegenwoordig op zit in een aantal gevallen de goede lessen uit het project naar de achtergrond schuift.
- Op grond van deze beide conclusies kan worden vastgesteld dat -naast het houden van projecten- ook de verbetering van het schoolklimaat (met name op het voortgezet onderwijs) vanuit vandalisme-preventief oogpunt van belang is.

13. SLOTCONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Beantwoording onderzoeksvragen

De 4 hoofdvragen van het onderzoek kunnen als volgt worden beantwoord:

- 1 De gegevens uit de vernielregistratie bieden slechts een fragmentarisch beeld van de ontwikkeling van het vandalisme in Osdorp na het actie-onderzoek.
De zeer voorzichtige conclusie luidt dat er waarschijnlijk eerder sprake is van een verdere daling van het aantal vernielingen dan van een stijging.
Als er sprake is van een daling dan wordt deze ontwikkeling waarschijnlijk vooral veroorzaakt door een daling van het aantal jongeren in Osdorp en niet in de eerste plaats door midden-lange termijn effecten van het project.
- 2 Sinds het actie-onderzoek is er in Osdorp nog maar weinig aan vandalisme-preventie gedaan.
Wel is door de contactpersonen en uitvoerders elders in de stad veelvuldig geprofiteerd van de tijdens het actie-onderzoek opgedane ervaringen.
- 3 De vandaliseprojecten die op lagere scholen zijn gehouden, hebben (ook) op midden-lange termijn een positief effect gehad.
Een aantal jongeren zijn na de projecten met vernielen gestopt en andere jongeren zijn mede dankzij de projecten nooit met vernielen begonnen. Daarbij dient te worden aangetekend dat een negatieve houding ten aanzien van de huidige school (voortgezet onderwijs) de goede lessen van een project te niet kunnen doen.
- 4 Er zijn een aantal (ideeën voor) nieuwe maatregelen, die best een steuntje in de rug kunnen gebruiken. De belangrijkste voorbeelden zijn: een graffiti-experiment in het openbaar vervoer, evaluatie van jongerenterrein 't Landje, (her)inrichting van terreinen rond scholen en een cursus voor het opzetten van kleine bedrijfjes. De twee laatste ideeën hebben specifiek betrekking op Osdorp.

De antwoorden op de eerste drie onderzoeksvragen samenvattend kan worden vastgesteld dat er wel sprake is van een midden-lange termijn effect van de anti-vandalisme maatregelen op de jongeren die destijds een project op school hebben gevolgd. Dit effect is echter niet terug te sporen in de gegevens van de vernielregistratie. Enerzijds omdat deze gegevens te fragmentarisch zijn, anderzijds omdat er ook andere factoren (daling van het aantal jongeren) op de ontwikkeling van het vandalisme van invloed zijn.

Tenslotte is het niet onaannemelijk dat de geringe follow-up die in Osdorp aan het project gegeven is, er toe geleid heeft dat er een nieuwe generatie (van kleinere omvang) jongeren is die meer vandalisme plegen dan de 'oude' generatie, die het project heeft meegemaakt.

De situatie in Osdorp

In dit onderzoek is uitgebreid aandacht besteed aan de anti-vandalisme maatregelen die na het actie-onderzoek in Osdorp zijn uitgevoerd. Dit bleek erg weinig te zijn.

- In het onderwijs wordt op incidentele basis nog wel aandacht aan vandalismpreventie besteed, maar volgens de directeuren van de scholen gaat van die maatregelen in vergelijking tot de toenmalige schoolprojecten slechts een beperkte invloed uit.
- Het enige experiment dat echt 'overleefd' heeft, is de sleutelwerkplaats van het BJC Jes. Bovendien zijn door dit BJC een aantal nieuwe activiteiten met een vandalismpreventie component ontwikkeld.
- De gemeentelijke diensten hebben geen enkele activiteit meer ondernomen, die specifiek op Osdorp was gericht. De meeste diensten mogen dit ook niet.

Het verdient dan ook aanbeveling om in Osdorp een nieuwe injectie op het terrein van vandalismpreventie te geven. Er bestaat daar op dit moment -zo bleek met name uit de interviews met de directeuren van scholen- een goede voedingsbodem voor. Bij een hernieuwde gecoördineerde aanpak van het vandalisme zal het voortouw bij de Stadsdeelraad Osdorp moeten liggen:

Voor het opzetten van een nieuw vandalismproject in Osdorp kunnen op basis van dit onderzoek drie suggesties worden gedaan:

- Er moet in ieder geval ondersteuning worden verleend aan de weinige preventie-activiteiten die nu nog plaatsvinden. Het gaat daarbij vooral om de activiteiten in BJC Jes en de (her)inrichting van schoolterreinen. Daarnaast kan wellicht iets creatiefs worden gedaan met de nog immer goede contacten tussen de MTS en het GEB. Tenslotte kan worden bekeken in hoeverre bepaalde nieuwe maatregelen (b.v. het graffiti experiment van de Kraemerschool) breder toepasbaar zijn.
- Om na te gaan waar (geografisch gezien) precies de problemen liggen, is het nuttig om de vernielcijfers die worden verzameld niet alleen door te sturen naar BI maar ook wat nader te analyseren.
- Er moet voor worden gezorgd dat de follow-up beter is dan 4 jaar geleden. Om dat te bereiken is het goed om een aantal van de aanbevelingen voor toekomstige wijkacties in acht te nemen.

Aanbevelingen voor gemeentelijke diensten

In tegenstelling tot de residu-effecten in Osdorp, zijn de spreidingseffecten wel aanzienlijk gebleken. Gemeentelijke diensten hebben hun preventie-ervaringen opgedaan tijdens het actie-onderzoek volop elders in de stad gebruikt en uitgebouwd. GVB en politie lopen daarbij voorop.

Een belangrijk knelpunt is dat het beleid bij sommige diensten niet veel verder reikt dan de vandalismegevoelige aspecten van de door de betreffende diensten beheerde objecten.

Een verderreikend beleid vereist in ieder geval afstemming tussen de verschillende diensten. Inhoudelijk kan in zo'n beleid in ieder geval aan de volgende punten aandacht worden besteed:

- Voorlichting in het kader van schoolprojecten. Momenteel vindt het geven van voorlichting op scholen tamelijk ongecoördineerd en op incidentele basis plaats. Deze problemen zijn wellicht grotendeels te ondervangen door het maken van een 'aanbodboekje' van gemeentelijke diensten voor scholen.

In zo'n boekje kunnen de volgende punten aan de orde komen:

- Wie kan wanneer op scholen een praatje houden (dus b.v. de politie op maandag, de GVB op dinsdag, etc.).
- Over welke voorlichtingsmiddelen beschikken de diensten en wat is daar de globale inhoud van.
- Welke andere activiteiten bieden de diensten in het kader van vandalismpreventie aan (b.v. adoptiemaatregelen, excursies bij de dienst, etc.), wie zijn daar de contactpersonen voor en onder welke condities kan van dergelijke activiteiten gebruik worden gemaakt.

Een dergelijk boekje is eind 1986 gereed gekomen.

- De (gemeenschappelijke) presentatie naar de bevolking met als doel de 'afstand' tot de bevolking te verkleinen waardoor bewoners wellicht meer verantwoordelijkheid voor openbaar bezit in hun woonomgeving aan de dag gaan leggen.

In dit verband kan er aan herinnerd worden dat alle diensten het belang van een dienstenmarkt onderstrepen, maar dat dit experiment slechts één keer (in Oud-West) is herhaald.

In een beleid gericht op verkleining van de afstand tot bewoners passen natuurlijk ook 'dienstenmarkt-achtige activiteiten'*. Daarnaast kan binnen een dergelijk beleid bewoners de mogelijkheid worden geboden een stukje beheer van de directe woonomgeving over te nemen. De in hoofdstuk 8 gegeven voorbeelden van het Balboaplein en de Roomtuintjes gaan reeds deze richting uit. Het is dan ook wenselijk dat -waar dat in toekomstige actiegebieden mogelijk is- nieuwe kleinschalige experimenten op te zetten, waarbij de 'bevoegdheden' van bewoners (inclusief jongeren) nog wat verder zullen gaan.

Overigens kunnen deze 'zelfbeheersmaatregelen' ook als een verdergaande variant van 'adoptiemaatregelen' worden beschouwd en zal men met dezelfde weerstanden tegen het uit handen geven van verantwoordelijkheden te maken krijgen.

- Tenslotte kan, met name door de DOW, wellicht aansluiting worden gezocht bij de mogelijkheden die het GVB biedt voor het uitvoeren van alternatieve straffen.
- Voor het tot stand komen van een beleid waarin de bovenstaande punten worden verwezenlijkt, is het (natuurlijk) een noodzakelijke voorwaarde dat de diensten die dat nog niet hebben op beleidsniveau ook een 'eigen' vandalisecommissie instellen.

*=Hierbij kan worden aangetekend dat de diensten over het algemeen vrij traditionele (schriftelijke) middelen gebruiken in hun contacten en presentatie naar bewoners. Het zou wenselijk zijn dat in het kader dat de voorlichtingshulpmiddelen ook worden afgestemd op een voorlichtingsbeleid dat afstand tot de bewoners verkleint.

Aanbevelingen voor toekomstige wijkacties

Op basis van de gebeurtenissen na het actie-onderzoek in Osdorp kunnen voor toekomstige en nu lopende wijkacties een aantal aanbeveling voor de continuïteit van dergelijke acties worden gedaan.

- Nadat het zwaartepunt van een wijkactie achter de rug is, dient er voor gezorgd te worden dat hetzij een Stadsdeelraad, hetzij een andere organisatie (bijvoorbeeld een wijkopbouworgaan) een coördinerende functie blijft vervullen.
- Een blijvend coördinatiepunt heeft natuurlijk alleen zin als er ook iets te coördineren valt. Projecten die van korte duur zijn en/of een sterk eenmalig karakter dragen (bijvoorbeeld een dienstenmarkt, een leefbaarheidsweek of projecten op scholen) dragen niet of nauwelijks bij tot de noodzaak van een blijvend coördinatiepunt.

Met het oog daarop zijn juist die activiteiten van belang die kleinschaliger van karakter zijn, maar die blijven voortduren. Het voorbeeld bij uitstek is de sleutelwerkplaats, maar ook het ontwikkelen van een nieuw slot op lantaarnpalen is een voorbeeld van een maatregel, die als er vanuit een coördinatiepunt wat nieuwe impulsen waren gegeven tot nieuwe activiteiten had kunnen leiden. In andere wijkactiegebieden vormen het Balboaplein en de Roomtuintjes voorbeelden van duurzame activiteiten.

Het verdient dan ook aanbeveling dat in wijkacties meerdere van dergelijke projecten worden opgezet: weliswaar is het vandalisme-verminderend effect van dergelijke activiteiten afzonderlijk niet erg groot, maar de continuïteitswaarde wel. Dergelijke activiteiten passen uitstekend binnen het jongerenwerk, maar ook vanuit gemeentelijke diensten kunnen (bijvoorbeeld door middel van het overdragen van een stukje beheer van de woonomgeving aan bewoners) lang lopende projecten worden opgezet.

- Rest de vraag wat op scholen gedaan kan worden om meer continuïteit in het vandalisme preventiewerk te brengen. Voor wat betreft het voortgezet onderwijs moet ons inziens niet te veel verwacht worden van projectonderwijs zoals dat op basisscholen plaatsvindt. Wel kan tijdens bepaalde vakken, zoals biologie (zorg voor de directe leefomgeving) en maatschappijleer, aandacht aan het thema vandalisme worden geschonken. Bij maatschappijleer kan een lespakket 'conflictbeheersing' worden gebruikt (dit pakket is in opdracht van het gemeentelijk coördinatiepunt ontwikkeld). Daarnaast is het voor het voortgezet onderwijs van belang dat er met positieve sancties geëxperimenteerd kan gaan worden, dit is een maatregel die een meer blijvend karakter heeft. Overigens moet er bij positieve sanctie experimenten wel voor gezorgd worden dat dit niet als een op zich zelf staande maatregel wordt gezien, maar wordt ingepast binnen een groter geheel van anti-vandalisme maatregelen op de betreffende scholen.

In de derde plaats kan er naar worden gestreefd om maatregelen in de lijn van het Osdorpse 'lantaarnpaalsluitingontwerp' experiment sterker te stimuleren. Hier zouden de gemeentelijke diensten een rol in moeten spelen, bijvoorbeeld door middel van het uitschrijven van prijsvragen, etc.

In de vierde plaats kan mede op basis van de enquête onder jongeren worden gewezen op het belang van een prettig schoolklimaat. Uit de enquêtes bleek immers dat de goede lessen van een vandalismeproject op de basisschool te niet worden gedaan als jongeren een hekel hebben aan de huidige school.

Voor wat betreft het basisonderwijs zijn twee opties mogelijk:

- . Het opnemen van een vak 'omgevingskunde' in het lesprogramma. Dit kan worden vergeleken met vandalisme-projecten volgens de brede aanpak, maar dan in 'uitgesmeerde' vorm en inhoudelijk breder (bijvoorbeeld door het inpassen van thema's als milieu en etnische minderheden).
- . Vandalismeprojecten worden eens in de drie jaar uitgevoerd, waardoor elke bovenbouwleerling tijdens zijn basisschool-loopbaan in ieder geval een keer met een vandalismeproject wordt geconfronteerd.

Op basis van de uitkomsten van de enquête onder jongeren ligt het voor de hand dat de voorkeur naar de tweede optie uitgaat: het is immers gebleken dat schoolprojecten op middenlange termijn een positief effect hebben. Daarnaast zijn er nog twee andere voordelen aan deze optie verbonden: Er wordt een minder grote claim gelegd op het onderwijsprogramma, hetgeen de haalbaarheid vergroot. Binnen een projectaanpak zijn voorlichtende en ondersteunende activiteiten van gemeentelijke diensten beter inpasbaar. Er bestaan reeds goede vandalis MEPakketten; het duurt enige jaren voordat er echt een goed omgevingskundepakket (dat veel uitgebreider moet zijn) ontwikkeld is.

Tenslotte

Als men de verschillende aanbevelingen op hun inhoud beoordeelt, dan valt op dat een groot deel van de aanbevelingen voor de toekomst onder een noemer zijn te brengen: Stimulering van kleinschalige en langlopende activiteiten met als doel bewoners (waaronder jongeren) meer te betrekken bij hun eigen woonomgeving. Alle geledingen zouden daartoe kunnen bijdragen.

Vanzelfsprekend kunnen dergelijke activiteiten ook op andere delicten dan vandalisme gericht zijn. Op wijkniveau vertaald zou dat kunnen betekenen dat bij instanties als een Stadsdeelraad of een wijkopbouworgaan niet wordt volstaan met een vandalisme coördinatiepunt maar een wijkpreventieraad wordt ingesteld. Ook het centrale coördinatiepunt bij de gemeente zou dan haar ondersteunende takenpakket kunnen verbreden en de gemeentelijke vandalis MECOMmissie zou in een commissie kleine criminaliteit kunnen overgaan.

BIJLAGE A: SAMENSTELLING BEGELEIDINGSCOMMISSIE

De heer P. van Yperen
Stadsdeelraad Osdorp

Mevrouw P. Rietveld
ABC

De heer J. van Rijn
Ministerie van WVC
Bureau Landelijk Contact

De heer J. Hagen
Ministerie van WVC

De heer W. Bertelds
VNG

De heer M. Walop
Gemeente Amsterdam
Afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling